

Me G.L.

SUVENIRE

DE

CALATORIA

in

BASSARABIA MERIDIONALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MED. UNIV.

Dr. VICTOR COLOER

MAGYAR-LÁPOS.

G. SION.

Josidora Colceriu

BUCURESTI.

Impimeria Natională a lui Iosif Romanov et Comp.

1857.

BCU Cluj-Napoca

BIBCN201905009

TABLA DE MATERIE.

I.	Gustulŭ calatoriei.	1
II.	Urmare.	3
III.	Plecarea.	5
IV.	Viati'a la ti'era.	8
V.	Movila Rabiei.	10
VI.	Movila si poesi'a.	12
VII.	Trecerea peste Prutŭ.	17
VIII.	Stuhariile si vŭnatulŭ.	21
IX.	Sosirea la Leova.	23
X.	Postele satesci.	26
XI.	Starea morala a tieranului.	29
XII.	Ceva despre clerŭ.	32
XIII.	Totŭ despre tierani.	35
XIV.	Despre scoli si naŭionalitate.	41
XV.	Sosirea la Cagulŭ.	44
XVI.	Despre Lipoveni	47
XVII.	Totŭ despre Cagulŭ tierani.	52
XVIII.	Caile ŝi colonisti.	55
XIX.	Vulcanesti, monsmmentulŭ.	59
XX.	Călători'a ŝi reveri'a	64

XXI	Înșirite mângârite.	68
XXII	Descrierea Bolgradului	70
XXIII	Grădina și lacul.	72
XXIV.	Scoale și privilegii Bulgare.	76
XXV.	Deprinderi și datini bulgare.	79
XXVI.	Esplicări si cugetări	83
XXVII	Calea și sosirea la Ismail.	87
XXVIII	Ismailul orasiu.	91
XXIX.	Urmare.	96
XXX.	Cetatea Ismailului; istori'a sa.	99
XAXI.	Starea actuală a Cetății.	104
XXXII.	Capitulul final.	108

I.

Gustulu calatoriei.

Dintre plăcerile cele dulci care le gustă merritoriî, amoroșlă și călătoria sântă cele întă: cea întă gîdile inima, cea laltă gîdile sufletă. Cândă omălă gustă nămaî pe zna, este pe jămătate fericiț; cândă poate să le gaste pe amăndoă totă o dată, gămăne că savenirea pînă la moarte: oăi cândă poate zice „amă fostă fericiț o dată.“

Amoroșlă este o plăcere, pe care omălă o dorește pînă la oare-care vîrstă; călătoria aseminea. Vine ză timpă cândă simțurile agăngă mai stămpărate, inima mai pacifică; atăncă omălă căgetă la o altă fericițe, la o altă lăme mai frămoașă, afară dakă căgetele sale nă sântă triste și posomorăte.

Lăsbndă plăcereă amorîrlă de o parte, voiă să zikă kă plăcereă kăltoriei este begia mea. Daka mî-ară fi kăzătă în mînlă avereă rînosatrlă Konaki, kredă kă mai kărbndă așî fi keltzit'o fă-kăndă kăltorii de kătlă politikă. Dakă așî aveă arinele și tinerețele cele înuitoare ale vâltărlă, viața mea ară fi nămai zăș șiră de kăltorii ne-întreșmnte. Dar fiindă kă îndemănlărele ačeste îmi linseskă, fakă čeeă če face o pasere če să în kășkă, saă în kolivie, kămă zikă frașii Mănteni. Fiindă kă nă mă potă dăče prin ȳerî depărtate, mă portă din kăndă în kăndă, pe iči pe kolea, prin ȳeara mea, și fakă kătlă se poate mai dese alergărlă ka să-mî stămpărlă begia če mă stăpănește.

Rare ori skriă impresiunile mele. Ačeasta, dakă nă vine din lene, kredă kă vine din egoismă: znele impresiuni sșntă atătă de dărlă, în kătlă voiă să le găstă nămai eă și să nă fakă nimărlă parte din plăcereă mea. Kăndă însă lenea mă lasă, kăndă generositatea mă lovește, atănlă iaă kondeiărlă și mă nănlă la lăkră.

II.

Urmare.

Ns de mltt amš fktt o kltoriu la Ismail. Ce mai lkr! Aš fostt atia alii ne akolo, mi n'aš gšitš nimikš demnš de skrisš saš de spsš, m'anoi tš ce ai sš ne spš, srgle poete?

N'aci azitš, fragilorš, kš zni aš skrisš kltoriile lorš inprejrglš grdinilorš lorš, alii kltoriile inprejrglš odicei lorš, alii kltorii kare nš le-aš fktš nič o datš. Kš toate ačestea aš skrisš mi lmea i-a cititš. De ce darš eš n'amš skrie kltoria pinš la Ismail, ne kare, sš mš kredeci, amš fkt'o, mi nš e mai puiš lngš de ktš ka 17 poste, nšrate de la Iamš in josš.

Amš vztš, kredeci-mš, lkrri kare meritš sš le mii, mi amš simiitš impresiini kare me-

ritъ sѣ le sorbiцї шї dѣmneavoastrѣ. Kpedeцї-mѣ kѣ veцї fi mai mѣлѣmицї de skrierea aчeasta de kѣтѣ de гѣstarea ѣneї чеaiѣ saѣ a ѣneї шokolate, бѣтѣrї foarte de prisosѣ pentрѣ viaцa omѣлї, pe kare їnsѣ adesea le doreште чеrїлѣ гѣrei, dѣпѣ de-прїnderea че шї-aѣ fѣkѣтѣ, fѣrѣ a-шї da sokotealѣ pentрѣ че.

Fakѣ komпѣrѣчїznea aчeasta pentрѣ ka sѣ rѣ-dїkѣ їnsemнѣtatea skrierїї mele, шї voiѣ sѣ vѣ спѣнѣ kѣ mѣлѣmїrea бѣтѣrїlorѣ, de kare v'amѣ vorbitѣ; pere їndatѣ че lenѣdajї vasѣлѣ de la бѣze, їar їmpresїzїne mele vѣ notѣ rѣmѣnea їn mїnte чelѣ пѣцїнѣ kѣteva zile, daka нѣ kѣteva їsnї.

Askѣлїї darѣ:

III.

Plecarea.

Anul mîntzirii 1857, pre care, pentru împrejurările politice, multă timp îl vor căuta mintea Romîni, a fost un an din cei mai frumoși, firește vorbind. Ploi la timp, căldură stăpînată, grâne frumoase, fîcete bogate, teate promise îmbilșugarea dorită lucrătorilor de pămînt și speclanșilor cari exploatează sîdoarea lor.

Lea lui Iunie e mai frumoasă de cît lea lui Mai! Dar cine gustă plăcerile sale? Nămai pașerile cerișii! căci poezii și oamenii cășetărei sînt natra în anul acesta, și ideile călese în alți ani și alte timpuri le concentrează în lucrul regenerării patriei. Într'adevăr, nici poezia nu poate să fie kosmopolită; natra, cămpii, dealurile, vîile, rîș-

rile, p̄serile, fie or̄i k̄t̄ŝ de inspir̄toare āŝrea, nik̄zir̄i n̄-ī s̄nt̄ŝ pl̄k̄ŝte ka în patria sa. A avea o patrie mare mi fericit̄ pe kare s̄ o admire, ŝn̄ŝ n̄por̄ŝ generos̄ŝ mi liber̄ŝ karele s̄ ask̄l̄te profes̄iile sale mi s̄ k̄nte k̄nt̄ecele sale, este vis̄l̄ŝ cel̄ŝ mai d̄l̄ce a k̄r̄ŝia realizare poet̄l̄ŝ o ŝrm̄reŝte. O, s̄ŝflete al̄ŝ meŝ! n̄ o s̄ te imbec̄i t̄ŝ o dat̄ŝ de asemenea fericit̄re?

„Aide, poete, s̄ facem̄ŝ o mik̄ŝ k̄l̄torie, im̄i zise amik̄l̄ŝ M. K.“

N'av̄ŝ nevoe s̄-m̄i mai repete vorba, mi a doza zi eram̄ŝ în tr̄ŝŝr̄ŝ.

— N̄-ŝi l̄ŝuŝi o p̄ŝk̄ŝ?

— A! ha!

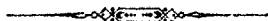
— Este v̄nat̄ŝ m̄l̄t̄ŝ la Pr̄t̄ŝ.

— M̄ŝ m̄l̄ŝmesk̄ŝ a-l̄ŝ pr̄ivi: p̄serile ak̄ma skot̄ŝ p̄ŝi.

Trek̄ŝr̄ŝm̄ŝ deal̄l̄ŝ Renedeī, karele în adev̄r̄ŝ de k̄nd̄ŝ s'a f̄k̄ŝt̄ŝ ŝosea, n̄ este prea repede, dar dest̄l̄ŝ de l̄nḡŝ. — n̄ îns̄ŝ atita de monoton̄ŝ pentr̄ŝ livedele mi viile kare adorneaz̄ŝ toate koastele sale.

Trek̄ŝr̄ŝm̄ŝ mai m̄l̄te deal̄ŝri, pl̄k̄ŝte pentr̄ŝ noi, dar s̄ŝp̄r̄ŝtoare pentr̄ŝ kaii ce ne ŝr̄kaŝ. Stam̄ŝ pe īŝi pe kolea, k̄nd̄ŝ k̄leḡnd̄ŝ fragi prin p̄d̄ŝrile ce treceam̄ŝ, k̄nd̄ŝ rekorind̄ŝne la f̄nt̄nile de l̄nḡŝ dr̄ŝm̄ŝrile pe kare ŝmblam̄ŝ, k̄nd̄ŝ ḡŝt̄nd̄ŝ çireŝe mi viŝine de prin livedele satelor̄ŝ, k̄nd̄ŝ

admirândă fetițele ce întâlneam în break-urile. În fine după o alergătură de șese ore ajunserăm la moșia R....., unde amikșă meș, de mi kolo- nelă mi Vornik mare, este ruzșă între alți mai miči kompronietari din hotarșă acela.

IV.

Viati'a la tíera.

Nş amş sş vorbeskş de mşlumirile ospitalitşdei, kşčí la R... eramş jşmşitate domnş în kasa amikşlşí meş. Mş bşkşramş kş elş de sşvenirile de kopilşrie ęe-í însşfla lokşrile aęeste. Kşndş imí a-
 rşta livada ne şnde-lş pşrta manka (doika) în
 braęe şi dealşrile ne kare şe jşka kş bşęęí din
 satş, mí-adşęeamş şi eş aminte de kopilşria mea
 ka şnşlş ęe petreksíş ęeí întşí aní aí vieęeí mele
 totş la ęearş. Prin şrmare kasa bştrşneaskş kş
 kopereşíntşlş ęşęęeatş şi kş streşinele late, kş
 ęerdakşlş în faęş asşura şneí vşí pitogeshí, kş o-
 bloanele ne din afarş rşdikate în sşşş; — bise-
 rika de arşitektşrş şimşlş şítşatş în anşonierea ka-
 seí; — kşrtea koprinşştoare de pşserí şi vite

domestice, satulă kă kasele chele nereglate împre-
jursulă kăroga seara și dimineața respiră viața ko-
munală, toate pentru mine erau nisce tablouri che-mi
deștentaș svenirile chele mai dăioase. Kăndă kă-
te o dată râmâneamă singură akasă, aflamă o plă-
cere nespusă a mă retrage la umbra vre zni năkă
bătrână din livadă, akolo, singură kă ilsișnile
mele, respiramă anii che aș trecută, zilelele che saș
skursă, orele che saș strekărată din viața mea, —
și, kăndă tristă, kăndă veselă, mă dedamă im-
presioniloră celoră mai strani și mai fantastice.

La R... avăgămă a ne opri kăteva zile, fiindă
kă amikălă meă avea a împăka oare kare certe
răzșmeshi de la xotarele mouiei, în kare lăkrare
adese mă treziamă și eă în mijlokă și trebăea
kăte o dată să zikă zni *ba saș da* făr să știă
pentru che; atăta de mălă nă se potrivea plekările
fantasiei mele kă chele che azziamă! Din kăndă în
kăndă mă apăkamă de făkătkă politikă kă răzșmoii
mei, dar tokmai kăndă eramă mai înfokată în vor-
bele despre patriă și patriotismă, vedeamă kă
bieții oamenii nă mă înțelegea. Poporălă nostră
trebăe să se înviomeze odată prin kăltărkă, pentru
ka să se denrindă și să înțeleagă viața politikă.

V.

Movil'a Rabiei.

Moshia amikslai meş se întindea pînă în Prstă ba încă trecea şi dînkolo, hotărînduse că moshia satslai rlysheskă Lezhenii, care în timpul de pe xrmă, s'a fkytă renşmită pentru demşrkarea noş-lai xotară prin Basarabia. În a dreapta Prstslai, în faţa Lezhenilor, ne întinderea şesşlai, se vede o movilă mare, foarte kşrioasă la fntăra ei. Generaşionile nă aă - pştrată tradişionea despre originea adevşrată a aştetei movile. Ea se keamă movila Rlyşei. Dakă este sş kredemă basneloră pnylare, se zice că aice ar fi mormşntşlă şnei eroine moartă în bşşlic pe kşmpşlă acela; dar basna nă ne şuşne makar dakă eroina aşeea a fostă o romşny şaă vre o barbară; şi fiindă că istoria skriş nă-mi adăkă aminte sş fi şuşindă şeva despre aşeastă, anoi nă pştemă îmbina basna că adevşrlă.

Amiksl̄ meš, karele a skrisš mi s'a oksnatš ml̄itš kš istoria patriei, mi-a sn̄sš kš, dšnš so-
koteala sa, ačeastš movilš trebše sš fiš f̄kštš de
Avarī.

Asemenea inotesš poate sš fie mi cea mai
probabilš. Forma movilei aratš kš ea este zñš
l̄krš strategikš. Ea este inkonjratš kš zñš valš
mare, kare se vede kš avea doš intr̄gī ce se
k̄noskš foarte bine. Mai s̄ntš deosebite val̄gī
mai mičī, kare se parš a fi fostš inadinsš nentrš
ka sš doseaskš arkashiū la cea de ne zrmš nevoie
k̄ndš, din afarš, intr̄gile ar fi sforçate de k̄trš
impres̄rtori. L̄znt̄rl̄ val̄sl̄i ce inkonjrtš mo-
vila, k̄nrinde zñš spaciš in kare s'ar n̄tea dosi
ka 15—20 mī oameni. O mikš k̄rt̄r̄š s̄citš
pe koasta movilei din mijlokš, dšce pe v̄r̄sl̄ ei.
De-as̄nra loksl̄ este latš mi netedš, mi arš n̄tea
sta ka o s̄tš de oameni. In mijlokš este o ga-
rš (bortš) k̄tš s'ar n̄tea ask̄nde zñš omš. A-
miksl̄ meš imi sn̄se kš akolo sta ask̄nsš Petrš
çelš mare k̄ndš se b̄tea kš T̄rçū. R̄zmī srim-
toraçi, profitarš de t̄riile Avarilorš; dar fiindš kš
inl̄znt̄rš n̄ se ust̄r̄ gr̄m̄di kš toçū, se înt̄riser̄
desnre r̄s̄ritš in Pr̄st̄gš, avindš la spinare lok̄gī
neapropiete, iar in façš movila R̄b̄iei.

VI.

Movil'a si poes'i'a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De m'amî sxi pe Piramidele de la Eginetă vre o dată, nă kredă kă m'amî sokoti mai măn-dră mi mai mare pe pămîntă de kămă m'amă sokotită pe movila Răbzei. De amî fi lăată kă asaltă în răsboiă movila ačeastă, kșutigăndă vre o lăntă glorioasă, nă amî fi simțită mai mare mălămire de kită amă simțită kăndă m'amă vărătă pe kre-ștetă ei.

Eată aicî niște versuri ce fără de voie amă adresată ačeste movile:

Pe a Prătskăi întinsă mi desfătătoare vale

Čine trece mi nă vede o movilă ce-î stă 'n kale?

Чине нѣ се минѣеазъ де мѣреада еї фѣлтѣрѣ,
 Саѣ нѣ кѣгетѣ ла тиниї карї, neste ea trekѣрѣ?
 Нѣ! Ромѣнѣлѣ пе сѣб дѣнса сапѣ, арѣ ши кѣсеште,
 Ши пе еа кѣ непѣсаре саѣ десирѣдѣ о приивеште!
 Де ловириле ѣрситеї авѣндѣ минтеа обоситѣ,
 Де неферичирї ши патимї авѣндѣ иним' аморѣитѣ,
 Калкѣ tristѣ ши фѣрѣ сѣфлетѣ монѣминтеle че-аратѣ
 Сѣнгероаса-ї историе ши мѣрїре d'altѣ датѣ!
 Їнсѣ пѣпѣ че Ромѣнѣлѣ ва еши дин аморѣїре,
 Пѣпѣ че ва шиї кѣ ѣнкѣ are dreптѣрї ла мѣрїре,
 Нѣ потѣ оаре сѣ даѣ сѣфлетѣ ла movila астѣ мѣтѣ
 Ши s'о факѣ ка сѣ пе спѣе исторїа са trekѣтѣ?
 Де е dreптѣ, преѣзмѣ се зїче, кѣ Аварїї о фѣкѣрѣ,
 Кѣндѣ пе-аїчеа ка torente кѣ-а lorѣ фѣрїе trekѣрѣ,
 Оаре 'n lѣпта lorѣ атѣнчеа кѣмѣ s'a sgѣdѣїтѣ пѣмїнтѣлѣ?
 Кѣте миї де ачештї barbarї ши-аѣ аflatѣ аїчї mormїнтѣлѣ?
 Апѣра чїнева оаре aste lokѣрї ferїcite?
 Era vre знѣ зеѣ protektorѣ пе-ale Dacieї ѣрсите?
 Dar нѣ, нѣ! Movila таче ши Ромѣнѣлѣ нїчї нѣ шиїе,
 Ши нїчї vrea ка сѣ кѣноаскѣ амѣрїта-ї исторїе!

Пе кѣндѣ armele Moldoveї resznѣѣ o datѣ 'n lѣме,
 Кѣндѣ eroїї Ромѣнїеї ѣн Европа aveаѣ нѣме,
 Кѣндѣ де пѣвѣлїрї пѣгїне era деара sbѣчїsmатѣ,
 Нѣ-ї пѣтеа тѣ а пе спѣне, о Movїлѣ їntrїstatѣ!
 Че фѣчеаѣ stremошїї nostrї ши кѣмѣ се serveаѣ де тїне?
 Кѣчї ачеле тїпѣрїї toate le цїї минте тѣ преа бїне.
 Нѣ departe е Вѣгеакѣлѣ, ши ѣrdїа тѣтѣreаскѣ

Pe aice îmi da pentslă kă oștirea românească;
 Pe atânci uităeă Români a fi bravi pentr' a loră țeară:
 Kă kragiă mergeaă la lăptă, mi nă o lăsaă să peargă
 Fărg de a loră bravărgă, astăzi n'amă avea noi năme,
 N'argă fi țeară românească între alte țeri dir lăme.

Dar dăpă ațele timțeri de mărire vitejească
 Va! venit'ăă triste timțeri neste țeara românească.
 Tă le miți, Movilă tristă! toate timțerile ațele,
 Kăci viața ta kă-a noastră a văzătă totă zile grele.
 Trebsi să-ți adăci a minte de făimoasa bătălie
 Țe-ăă avătă Rămiă kă Tărciă pe întinsa ta kămpie.
 Poate vine kăte-o dată umbra lăi Petrgă țelă Mare
 Împrețerg-ți ka să plingă a oștirei lăi sfărgmare.
 L'ăi văzătă askănsă pe viță-ți kămă kăta să afle kale
 Ka să poată să-ți strekoare țămășia oastei sale;
 A! văzătă pe Katerina ka o zee inspirată
 Kămă țmbla kă koifă 'n mîmă prin oștirea desperată,—
 Depăndă ale ei skăle mi țerîndă la fie-kare
 Să depăpă ka mi dănsa avășia țe o are.
 Țeea țe n'a pătătă arma, baniă aă pătătă a face:
 Mehmetă Baltagi Viziră lă miți kămă s'a plekată la pațe.

Ah! atăncē mi Români pe-ală țăă kîmă de bătălie
 Argătară țea din țrmă inimă de vitejă.
 Se legărg prin traktate kă Răsia țea kreștină,
 Văndă kă vekile loră drenteri să le skoată la lămină;
 Se lăntărg kăță pătărgă... dar țrsita țea îngrată

Ns voi sã le ajste; m'a lorã dearg fã lãsatã
 Прадã fãrici pãrgne, fãrg drentã saã mãngteerã...
 Vai, ce soarte 'nfrikomatã! vai, ce zile de dãrere!

Kantemir, domnãlã Moldovei, în Rssia emigreazã,
 Nobila lãi semincie limbã strãine ilãstreazã;
 Врãnkoveanã, nãssã în lanãuri, se sãunã la torturã:
 Mãi întãi kãzãndã elã vede sãb a Tãrkãlãi seksre
 Patrã kapete frãmoase, patrã kapete isbite,
 Patrã fiã mãndri ka ingeri, patrã florã îmbobocite!
 Dãpã kinãri fioroase, kapãlã seã chelã nobilã kade,
 Iar pe tronãlã Romãniei domnã Romãnã vai! nã mãi made.
 Fanariotãlã krãdã mã lakomã aiã kãibãlã mãi gãsenite,
 Venetikãlã fãrg lege deara o batjokorenite,
 Iar Romãnãlã, vai de dãnsãlã! smilitã fãrg drentate,
 Ka strãinã în a sa dearg, plãnge, geme 'n pentã sebate!
 Kiarã ka vita cea de mãnkã, pleakã kapãlã la 'njãgare:
 Chelã întãis ce vine 'n dearg, pentã elã este mãi tare;
 Kasa lãi, fokãlã din vatrã, vita lãi de lingã kasã,
 Ana, kodrãlã saã kimpã, bãkãdika de ne masã,
 Prãnciã lãi mã kiarã soãia totã ce are e 'n peire,
 Kãci strãinã-mã însãsemte romãneaska mountenire!

Par' kã vreã sã gãmpã tãcherea, o movilã întristatã!
 De ačeste sãvenire poate mã tã eștã mișkatã.
 Tã, kare dãdãșmã lãi Petrã a ta ospitalitate,
 Tã, kare-lã vãzãșmã atãnce kã Romãni fãkãndã trãtate,
 Te-ai miratã vãzãndã în șrmã kãm Rssia kreștineaskã

Din vestmintele Moldovei a voitŭ sŭ se mŭreaskŭ.
 Te-ai miratŭ vŭzŭndŭ kŭmŭ Prŭtslŭ s'a fŭkŭtŭ xotarŭ
 de ȳarŭ
 Kŭndŭ Moldova pŭn' la Nistrŭ avea vekile-ŭ xotarŭ;
 Însŭ eatŭ kŭ trekŭ Prŭtslŭ, — kalea nŭ este omritŭ,
 Kŭci ni s'a întorsŭ o parte din Moldova cea çisntitŭ;
 Şi de-a vre Dŭmnezeŭ sîntslŭ mŭ voiŭ dŭce eŭ o datŭ
 Liberŭ kiarŭ pînz la Nistrŭ kŭ-a mea mŭsŭ întristatŭ!

Dar întrŭ adevŭrŭ, fŭrŭ a vorbi ka poetŭ, niçi
 znŭ omŭ kŭ ceva simȳire nobilŭ nŭ poate trece pe
 lingŭ monŭmŭntslŭ acesta, fŭrŭ sŭ simtŭ kŭ i se
 bate inima în pentŭ. Movila acesta, kare înfrŭntŭ
 anii kŭ sŭtele ŭi timpŭii kŭ toate fŭrtsnele lorŭ, lip-
 sitŭ de cea mai mikŭ îngrijire a oamenilorŭ, ne-
 bŭgatŭ în seamŭ atŭtŭ de gŭvernŭ kŭtŭ ŭi de pro-
 prietarislŭ mowiei ne kare se aflŭ, ŭitatŭ ŭi de
 Rŭsia kare trebŭe sŭ-ŭi adŭkŭ a minte kŭ çelŭ mai
 gloriosŭ împŭratŭ alŭ ei akolo mezŭ dositŭ într'znŭ
 timpŭ de nenorocire ŭi akolo avŭ norokslŭ a kŭ-
 pŭta o pace mai preçioasŭ de kŭtŭ o viktorie; mo-
 bila acesta, zikŭ, însŭflŭ întristare ŭi melankoliŭ.

VII.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trecerea peste Prutu.

Dar zioa plekării sosindă, într'o bună dimi-
nează trecurăm Prutul ne din jos de movila Ră-
biei. Când mă sîiș ne podș mi mă vîzsiș apro-
priindă-mă de malul stîngă, karele, dăpănată-zeci
mi cînci de ani de instrînare, akma s'a fâkătiarșii
romăneskă, o mîlțămire de ligantă kărinse sșfletăș
meș mi nă mă pătăș împedekă de a striga:

Dăle sor' a țereî mele, Bassarabie izbîtk!
Eată 'n fine kă akma fii tî te vîdă kă doră.
Eî te kiamă 'n veselie la viață fericită
Și te strîngă la sînlă loră.

черсте la знѣ микѣ менажѣ : грѣдинѣе ле ми арбори
 родитори пѣнтаѣ пе лингѣ зне ле дин еле, рекиамѣ
 феричиреа касникѣ а офицерилорѣ инсѣраѣ, осѣндиѣ пен-
 трѣ триста карьерѣ де ,а медеа ла маргинеа џереѣ!
 кѣчи, че е дрентѣлѣ, тоате ле амѣ фаче пентрѣ избита
 меа, дар нѣмаѣ солдатѣ де маргине нѣ ми арѣ вени
 ла сокотеалѣ сѣ-ѣ фиѣ. Инѣелегѣ сѣ меѣ пе знѣ
 вѣрфѣ де мѣнте, ла знѣ локѣ романтикѣ, знде сѣ
 мѣ потѣ инспира ми мѣнгѣа кѣ мѣса меа, дар пе
 малѣлѣ Прѣтѣлѣ, ин прѣа џинѣарилорѣ, ин мѣлокѣлѣ
 стѣхѣриилорѣ!...

VIII.

Stuhariile si venatulu.

Ѓѣкѣндѣ маї маїте котїсри, прїнтре нїште фѣ-
неце bogate шї прїнтре стѣхѣрїї че се їнтїндѣ пе
малсрїле Прѣстѣлї маї фѣрѣ їнтрегѣмпере, де аїче
пїнѣ ла гѣрїле лїї, дрѣмѣлѣ есѣ ла сатѣлѣ Лѣшениї,
бїне вѣзѣтѣ пе тоате хѣргїле moderne пѣблїкате їн
згма рѣсбоїсїлї Оріентѣлї.

Пе дїн сѣсѣ де Лѣшениї се vede хотарѣлѣ челѣ
ноѣ, trasѣ despre Rѣsia, dar пѣнѣ аколо нѣ пе дѣ-
серѣмѣ, їїндѣ кѣ нѣ пе-а пѣтѣтѣ їнсѣла нїчї о кѣ-
рїosite; ба, daka хотарѣлѣ с'арѣ фї пѣсѣ пе Nїстрѣ,
poate кѣ пѣчереа noastrѣ се skimba...

Апѣкарѣмѣ дрѣмѣлѣ mare спре Леона, лѣсѣндѣ
їн стѣнга noastrѣ пѣїїнеle sate че сѣнтѣ пе latѣ-
rea ачєasta. Satele ачєstea нѣ аѣ нїчї о osebire

de acele ce se vâdă pe la noi prin Moldova: a-
ceeași nereglă în înșirarea kaselor, aceeași
străktare în fântăra lor, într'ună ksvintă aceeași
anariny de nestabilitate; niči o șmă de rând-
eală cheră într'ună stată civilisată. Satele ruz-
mentii se distingă ceva prin lăkinye mai bșnișoa-
re și prin livezi plântate împrejărlă kaselor.

Partea de geară din a stănga Prătlăi este
delșroasă și mai kș totărlă linsită de pădări. Fo-
kărlă se face kș stăxă, pădăre kare din ferichire
se înocște în totă anărlă prin simula îngrijire a ma-
mei natșre; lăkșitorii sântă așă de deprișă kș fo-
kărlă stăxărlă în kătă ilă află mai bșnă de kătă a-
chela de lemne, în hrivirea atărlă a eflințăryi kătă și
a șmăringei de a-lă întrebșinga.

Șesărlă Prătlăi, kare mai neste totă este bșl-
tosă și mlăștinosă, este lokamărlă ferichită ală mi-
lioanelor de giște, rașe, lișini, lebede, bekage,
drokii, bitlani, kokostăry și altoră naseri selbatice
kare trăeskă pe lăngă ane. Rășimea lăkșitorilor
și mai kș seamă neîntrebșingarea armeloră șchig-
toare, toleră îmășlăirea prodigioasă a ačestoră ani-
male sbărlăoare. Kș toate ačestea se vede kș in-
stinkărlă le sșșnea kș noi nș sșntemă fiinșe prea
načifice: kșmă ne vedeă kș ne anroniamă de ele,
ișă mștaș lokărlă. Amikărlă meș perăș mai mșltă
de doș ore de kale totă stăndă din kăndă în kăndă
și cherkăndă a șvide vre șnă bekașă negră ame-

IX.

Sosirea la Leova.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nă amă sunșă nimikă despre Kots-Morii, de unde se încheie noșlă hotară trasă prin Basarabia, fiindă kă de akolo mi pănă la Lezmeni, dăpă kămă amă vâzătă lokălă de pe moviła Răbîci, nă este de kîtă zădă drămă netedă mi o distanță ka de o oră.

De la Kots-Morii pănă la Leova se potă sokoti ka mease ore bșnișoare. Kăltoria întră adevără e monotonă, kăci satele sântă deșertate zădă de altădă, mi kam mirosă a pșstietate. Ūnde mi zăde se vădă lokșri kăltivate. Drămeșlă noastre deskăleka oră zăde-î plăce, fără grișă a fi întreată săș aușkată la plătă pentră earba kare ară mistăi-o boii săș kăi seî; fericiire neavzită prin Moldova noastră.

Monotonia kълъtorieї ne fъchea sъ dorimъ a-
 jъnge mai kълъndъ la Leova. Speramъ sъ vedemъ
 знъ oraшъ intemeeatъ: sъ allъmъ знъ otelъ kъ o
 kълъrъдъ kълъдїkъ шї kъ o masъ брнїшоаръ, kълї,
 че e dreptъlъ, simдїamъ nevoe шї de repaosъ шї
 de мълkare. Dar дъпъ ilъsїgnїle че fъcheamъ, lъ-
 kълъlъ нъ se nemeri tokmaї aша. Dakъ їnainte de
 a intra їn lъzнтrъ, нъ ne-arъ fi spъsъ знъ trekъ-
 torъ kъ: akolo este Leova! amъ fi sokotїtъ
 kъ trechemъ prin знъ satъ шї amъ fi mersъ mai de-
 parte ka sъ kълъtmъ Leova.

Abїa aflarъmъ o miserabilъ kълъчїmъ їntregїnъ-
 tъ de знъ мълkalъ kъ o barbъ ka de tълkъ; dar
 niчї odae komfortabilъ niчї lokantъ prekъmъ dorїamъ.
 Ne мълдъmїrъmъ kъ se allъ знъ monronъ kare sъ
 adъposteaskъ kaї nostri че eraъ mai obosїгї de
 kълъ noї.

Desure asuektъlъ tълrъlъї poate чїneva sъ-шї
 faktъ o idee dakъ aъ trekъtъ ne la Podъl-Eloaeї;
 kъ deosebire kъ sъntъ kълъeva zїdїrї пълbїche, ate-
 nanеe ale gosnodъrїeї militare rъseшїї, kare se rъї-
 neazъ nefїndъ okъnate de nїmenї.

Avantagїlъ sneчїalъ alъ aчestъї tълrъгъ este kъ
 toate lъksїngele sъntъ konerite kъ stълxъ, їn kїtъ,
 de se va aurїnde зna їnrъznъ kanъtъ, poate sъ ar-
 dъ toate шї atълчї se vorъ їnfїngъ pomne, pomnїerї
 шї kase konerite kъ oale saъ ferъ.

Dъgenele mai toate sъntъ okъnate de Evreї,

kariî dăruț Țesășnea teritoriăli din Basarabia, aș înșndatș țirgurile de ne akolo, fiindă-le prea strimțș dinkoače de Prășș.

Orșmelășă ačesta este ne proprietatea Mărioî Sale Domnăli Grigorie Gika. Akșm de o dată elș nă are ničî o înșemnată, kă toate kă dăruț leafa țe are Poligmaistrăș de akolo, țineva ar sokoti kă este mare jokș de komerțș. În adăvărș pănă kățș malăș stăngș al Prășli era Răseskș, aičî era o skelș sekendarș: era dăș așezămăntș de trekătoare, karantină, vămî, kontrabandă, șıl, kare astăzi nă mai sântș.

Viitorășă înșă are șă fie favoritorăș pentru țirgșșorășă ačesta. Aiče este mijlokășă ținășliă Kaxăș. Kăndș se vorș regăla lăkrurile în Țeară, reședindă ținășlă de la Kaxăș trebășă șă se strămăte aiče. Așeminea strămătare nă ar kășta de kățș oare-kare interese private; iar keltăealș statășli n'ar adăče ničî de kășă, kăčî zidiri păbliče, pentru trebășingele instanțelorș administrative, sântș de ajănsșă mi s'ar năștea știlisa înkă șure oare kare ikonomie pentru Bistieria Țerei. Îndemănarea komășnă ar fi mare: ampoiăgiî găvernăli măltș mai șșorș ar năștea administra ținășli, mi lăkășitorî n'ar avea șă fakă kale kîte de șente poste ka șă ajăngă la instanțele de kare aș nevoe.

X.

Postele satesci.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe'ntrǎ kalea de la Leova la Kaхѣлѣ lǎgarѣmѣ postѣ , ka sѣ pǎstemѣ merge mai repede , kѣчѣ noї ĩntrǎ adevѣrѣ , dѣnѣ ĩmpreжѣrѣrile че ne okѣпаѣ , nǎ pǎteamѣ face de kѣтѣ o kѣлѣtorie repede mi хотѣrѣтѣ ; adikѣ o fѣгѣ pѣнѣ la Ismailѣ mi ĩndѣrѣѣ.

Dar va voi чѣneva poate sѣ ĩntrebe ka sѣ шtie че felѣ sѣntѣ postele pe akolo ? ĩn adevѣrѣ ĩntrebarea aчeasta meritѣ sѣ o fakѣ чѣneva , fiindѣ kѣ pѣнѣ akѣma , de mese lǎnї trekѣte de kѣndѣ s'a lǎtѣ partea aчeastѣ miкѣ a Basarabieї , gѣvernѣлѣ Moldoveї a gѣsitѣ kѣ kale a lǎsa akolo ĩn fiingѣ mi ĩn lǎkrare toate aчezemintele bѣne saѣ rele rѣmase de la Mѣskalї.

Rusia avea un sistem postal în Basarabia. Instițirea postelor lor avea de scop să remedieze comunicările din orașe care nu erau în toate părțile pentru trebile guvernului: aceasta se înțelege pentru o mare parte militară ca Rusia. Așa dar, afară de postele oficiale întreprinse de guvern, fie care comunică de sat la sat și încă era îndatorat a ține un serviciu postal pentru trebile extraordinare ale guvernului. Această sarcină era mai ușoară și mai grea, decât mărimea locuitorilor de prin comune. În fie ce comună este câte un locuitor numit poștar, care nu este decât unul din cei alți locuitori (de la un pădure la trei carboane de cărbune) pentru că se plătește 6 și încă mai gata de belic. Mă servesc de terminul belic, fiindcă nu pot să dau; din contra amplasării Rusiei, ne bieții poștarilor și gratifica (dăruirea) lor cea mai bună) că nu numai ne dăruie încă și ca *sukin-sin*.

Sistemul acesta de post se susține și prin astăzi, funcționarii guvernului, în contra rindșielei ce se prezintă în Moldova, profită în excursiunile lor.

Noi de o dată săkotim, după cum ne se știe din Leova, că trebuie să plătim câte o rublă pe post pentru un sat și dar când văzăm că ne poștarilor să plătească moneda ce le dăm, atunci înțelegem că ei de demult nu primise-

гъ аseminea platъ, ши маї пе згмъ не лѣмзгигъмѣ
кѣ ispravnicii, oficerii de jandarmi, чиновничїи,
privigatorii, ши deosebii импегачїи kari се поартъ
prin цинсѣ, змблѣ фѣгъ де платъ.

Авестїи поштарїи не се тингѣаѣ кѣ де mare sar-
чинѣ ле vine posta. кѣчїи де кѣндѣ с'аѣ де-
skisѣ Прѣтѣлѣ, mare desѣ маї змблѣ о-
lachele.

Сперѣмѣ кѣ гѣvernѣлѣ ин кѣrindѣ ва амеза
poste regulate ши ва гѣdika де пе sale ачеастѣ
гѣrestatate kare, ка институтѣне гѣvernamentalѣ, еs-
те ши vicioasѣ ин sine; кѣчїи преkѣмѣ пої, фѣгъ
сѣ intimѣ, амѣ profitatѣ де постѣ (drentѣ пе kare
ин Rѣssia илѣ авеаcиsмаї гѣvernѣлѣ,) аsemenea потѣ
сѣ profite ши алчїи; ши абзѣлѣ, кѣ кѣтѣ с'арѣ ре-
печїи, кѣ атїт пентрѣ лѣкѣitori sarcina poate сѣ фїз
маї grea.

XI.

Starea morala a tieranului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trebuie oare sã descriã lokurile nrele care amã trektã pînã sã ajungemã la Kaxãlã? În adevãrã aceasta nã arã fi de mare importanã pentru cititori. Totuși potã spune în treakã kã de la o postã pînã la alta mã kã nã vedeamã sate; kã satele acestea sãntã mã toate proprietã private, și nã aã niã unã aspektã mã partikularã de kãã acelea ne care le vãzãsemã pînã acolo.

În fie-care satã este kasã de oasneți, menitã a da osnitalitate fãnkjonarilorã și trektorilorã de distinkãne kari arã voi saã arã fi nevoiți sã netreakã noantea. Aceasta este kasa cea mã confortabilã a sãni pãranã karele, pentru oare-kare skãtinge de sarcine komnãle, este îndatoratã a pã-

nea o odaie mai kkrát̃ nent̃r̃ asemenea întreb̃ingare.

Întîmulînd̃-ni-se a mînea în asemenea kase mi a ne ouri prin sate, avr̃gm̃ș̃ timñș̃ a ne ok̃-na mi de starea ȃranș̃i.

În privirea m̃oral̃, ñș̃ nstem̃ș̃ zice k̃ ȃranș̃ din Basarabia este mai înaintat̃ ș̃ mai în-
poeat̃. ȃranș̃ Rom̃ñș̃ at̃t̃ș̃ akolo k̃t̃ș̃ mi în
cele lalte ñr̃ș̃ ale Rom̃niei, este tot̃ș̃ avelam̃ș̃:
acheam̃ș̃ datine originale, acheam̃ș̃ instinkte no-
bile, acheam̃ș̃ agerime de j̃dekatz̃, intr̃'șñș̃ k̃șvint̃ș̃
acheam̃ș̃ perfektibilitate.

Dar dak̃ e vorba desnre moralitatea ȃran-
ș̃i, treb̃e oare ș̃ ș̃nș̃ș̃ ceva desnre grad̃ș̃
virtuș̃ilor̃ ș̃ al̃ș̃ vigiș̃rilor̃ ș̃ale? Ar̃ș̃ fi nedrent̃ș̃
ș̃-l̃ș̃ osîndim̃ș̃, d̃ș̃ñș̃ ș̃uele natim̃ș̃ nș̃giñș̃ nobile ka-
re-l̃ș̃ ș̃t̃ñș̃nesk̃ș̃. Acheș̃e natim̃ș̃, nrek̃ș̃m̃ș̃ lenea
ș̃ăș̃ beș̃ia, ñș̃ ș̃nt̃ș̃ pronie nș̃mai ale ȃranș̃i ro-
m̃ñș̃: acheș̃e ș̃nt̃ș̃ natim̃ș̃ kare se ṽd̃ș̃ la toate
ponoar̃ș̃le imilate, mi kare ñer̃ș̃ progresiṽș̃ k̃ș
des-
voltarea libert̃ș̃ș̃ilor̃ ñș̃liche. Am̃ș̃ nș̃tea înkre-
dinga k̃ daka ȃranș̃i nostr̃ș̃ i s'ar̃ș̃ da oare-
kare k̃șt̃ș̃r̃ș̃, auoi natimile acheș̃e, daka ñș̃ ar̃ș̃
neri k̃ș tot̃ș̃ș̃, cel̃ș̃ nș̃giñș̃ s'ar̃ș̃ imuș̃ș̃ina tare.

Nedrent̃ș̃ iar̃ș̃ ar̃ș̃ fi ș̃-l̃ș̃ osîndim̃ș̃ nent̃r̃
liusa virtuș̃ilor̃ș̃ celor̃ș̃ mari. Nstem̃ș̃ cere de la
ȃrañi izbirea de patrie, de libertate, ș̃ăș̃ veteș̃ia?
Ș̃nt̃ș̃ oameñi k̃șl̃ș̃i în ș̃ocietatea noastr̃ș̃, mi înk̃ș̃

ne posedă virtuțile acestea care facă mari naștinile lor. Dar are oare țărânișă vre un defectă atît de mare care să se asemene cu corupțiunea morală care domnește în orașe? face elă atîtea trîdări, lașități și înjosiri care să se asemene cu acelea ale oameniloră kșlji din sferile de sursă? Dar mînca și sîdoarea lui, care sursine esistența statăli, ne este oare mai preuzibilă și mai lăz-dabilă de kștă intrigele cele miserabile care sgrăde pămîntăli ne care kșlkșmă?

O, virtate! kîtă de reș ești înțeleasă tu de kștre mșritori! kîndă vei domni tu sșb nșmele tăș celă adevărată? Kîndă tikșlomiș ne se voră mai servi de maska nșmelsi tăș!

XII.

Ceva despre cleru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Într'o seară, vîzîndă kă cherîlă ne amenința kă ploae, cherzîmă ospitalitate la zîă preotă, fîră a mi kă în sată era kasă de oasneșî.

Nekazălă ce avzîmă despre țințarî, kari nă ne-aă prea lăsată să dormimă, ne fă răsplătîă kă konvorbirile ospîțtorîălă nostră. Ačesta era zîă bîrîălă venerabilă, karele se preoșise kîară în anulă kîndă ni s'a lăată Basarabia. Elă atîta era de Romîă, în kîlă nă năta în patră-zeci de ani, sabb domnirea Rășiloră să învede limba loră. În vîrșîă mîlă nă aăea, dar era ka zîă letoniseșă viă de cele ce vîzăse mi azzise într'o viață atîă de îndelungată.

Kă toate bîrîănețele sale, preotălă nostră doar-

тз sarcina a trei sate. În Rssia нэ este abззлї kare este la noi, ka сз фїз кїте trei ши patrз preoцї ne лнгтз о biserikтз; ши preotлїл ачеста лndenline-
 ште слзїbele la trei sate, лн прїvire кт дозт нэ ащ biseriцї лнкт.

Klerлїл mireanл este мэлтл маї bine sзbven-
 цїonatл лн Basarabia de кїтл la noi, dar totл о datл
 este ши маї клтїvatл. La Кишннлл este знл se-
 minariл, кз знл крссл de лнвццтлгї foarte largл.
 Преотлїл nostrз ne сплnea кт знл фїс алл сел de
 12 anї лнвцл la Кишннлл ши кт, peste doi anї, are
 сз-ши млнтле крсслл, nentrз ka сз se poatl preoцї.

Dar dakл длпл sistemлл domnitoriл пн' а-
 кзma лн Rssia, klerлїл se forma nentrз ka сз фїз
 знл instrаmentл politikл, noi арл trebлї сз цїntлмл
 ka сз-лл formлмл nentrз клтлra ши moralisarea по-
 порллї. Ачеста арл fi знл прїncїпїл kare, dakл с'арл
 лза de bazл la фїтлrea нлстрл reorganizare, па-
 цїлnea noastrл арл пшї fлрте repede ne ka-
 lea civilizacїunei. лнтрл аdevлрл, de ктлл а-
 тлте келтлеле дешerte кз лнтрегїnerea атїторл мо-
 нахї, маї bine venitлгїle сз se лнтреблїnгеze pen-
 трл лзminarea ши лмблнлтлцїirea sлrtei klerллї мї-
 reanл, karele este singлрлл ши neаплratлл агентл
 сфїletesкл trebлitoriл нонорллї. Дшорл арл fi атлн-
 че ka preoцїї сз фїз, нэ нзmaї длхонїцї *botezл-
 torї, кsnsлtorї* ши *лmmormлntлtorї* аї лкклitorilorл,
 dar ши професорї лнвццторї аї лннїmeї цлгннешї;

asemenea sarcină este și mai potrivită cu misiunea loră cea spirituală.

Dar lășând chestiunea aceasta pentru altă dată săș pentru alți skriitori, voiș mai șune în treacătă kă, dăpă zisa preotăși nostră, servișăși bisericășă înkă în mălte lokși, în sate kărată de Romăni, se face în limba ruseaskă. Aceasta nă doară kă a fostă o lege obligătoăre în Rusia, dar s'a întrodășă de čiokoismăși preoșiloră kătră găvernă. Șniș preoșii se skăză kă lipsa de kărșii romăneșii; șperășă însă kă kiriarhia nostră besericășă va lăa mășăși, ka din datorie nașională, să întrodăkă limba romăneaskă și kiară în bisericăle sateloră lăksite de Slavi.

XIII.

Totu despre tierani.

Amă vorbită de kleră mi de preoți, înainte de a înceia artikolă de despre țărani. Nă voiă să lasă lakna ațeasta în skrierea mea, întliă pentru kă voiă să mă țină de etika konțențienă, ală doilea fiindă kă amă o simpatie partikulară pentru klasa ațeasta de oameni. Ațeasta vine pôte din kășă kă mi-amă petrekătă mai toată kopilăria la țeară; mi în față kă miseriile societăței de orașe kare adese ori mă fakă de kășă în dețenționile cele mai negre, săvenirile petrecherilor nevinovate de la țeară îndălcăskă din kândă în kândă ilsișnile mele. Îmi fakă idee kă lămea țea adevărată, lămea așă kămă o țere morala, nămai în poporă o poate afla țineva.

Nș utiș dakъ din konilъriъ aveamș instinktele de poetș, nș utiș dakъ lantele ȳbranchei ne kare ȳ amș sșntș aș fostș rъmasș totș deașnș kaldș în vinele mele, dar utiș kъ de mi amș fostș kreskatș kș idei boerenti; de mi așzi aaș trъtândș ne ȳbrani kș enitetșlș de *romșnș*, kare mi se ȳrea sinonimș kș așela de kъne; de mi vedeamș kъ elș era totș deașna trъtatș ka instramentș de mșnkъ în foloșlș altora, totșmi inkъ din nrșnçiъ izbiamș klasa ȳbranișorș; mi ei, totș deașna simȳitori nentș dragostea așeasta, atștș de mșltș mъ isbeaș, în ktș kъndș mъ dșceamș în satș la sșrbștori saș la meștori, mъ ȳrtaș din brade în brade mi mъ nșmeaș *ingerelș*. Kъndș aveaș vre o nevoe, vre șnș neajșnsș, vre o dșgere, prin mine kъȳtaș favoarea ȳringișorș mei.

Dar sъ viș la lakșna artikolșlși meș.

În privirea materialъ ȳbranișlș din Basarabia este mșltș mai bine de kъtș așela de dinkoave de ȳrștș. Elș nș este ama de tare esnloatatș de kъtrș ȳroprietari saș de kъtrș jidanî; din mșnka sa se foloșește mai bine de kъtș așe. De așeaa kș o mșȳșmire nesnșș vedeamș bșnș-stareea lorș materialъ. Mai kъ nș este kaș în satș, ne lъngъ kare sъ nș se vadъ kъte doș trei kare mi kъte șnș nșșgș sșb ȳrete. Mai totș loksitorișlș are kъte meșe boi, patrș vași mi o sștș de oi; frșn-

tașii aș pân la 50 kanete vite mari și 300 oi; așchia sântă așei kari aș kopii mai mlii. Mai kș nș se vede fiinșe mirșave și sdrenșroase, nișii bșrbaii saș femeii fșrș inkșlișminte.

Dșpș șerșetarea șe fșkșrșmș, kassā așestei dife-riinșe este intșiș kș boereskșlș (klaka) nș este așā de imnovorștoriș, și alș doile kș lokșrile sântș mai largi.

— Vine, bșdikș, zicēamș șnșii ũșranș, da-ka din mila lși Dșmnezeș sșntēii așā de bine kșprinșii, nentș șe nș vș fașeii niște lokșinșe mai bșnișoare? Amș vșzștș ũerși șnde ũșranii nș sșntș așā de bogaii, dar kș toate așeste aș kase și akaretșri temeiișe. Țe sșntș bordeile astea proaste și kolibele așeste de stșxș?

— Ei, domșle, ne-amș prișene și noi a ne fașe kase ne temelie și akaretșri mai statornișe; dar, vezii d-ta, lokșlș nș e alș nostrș vechinikș, și stșpșnșlș moșiei kșndș i-a abate poate sș ne go-neaskș de aișe.

— De akșm înainte sș n'aveii griiș: dșpș legile Moldovei proprietarilș nș-șii poate goni lș-kșitoriș.

— Xeii! ũtimș noi șe e neste Prștș, kșșii și noi sșntemș de akolo, și de vr'șnș bine n'amș fșgitș la Rșșii. Aișe totș mai bine aș fostș de kștș neste Prștș; nș ũtiș de akșmș șe a mai fi.

— Dar de ce nu v' ați făcut livezi și grădini pe lângă case?

— Ce ne-ar fi fost bine? Noi aice sântem kă învoială; dacă se împlinescă, de mildă, anii și nu ne mai pțtem învoi, ne kărtăm altă moșie. De ce dar să lăsam livezi altora?

— Dar de-akum asta nu va mai fi.

— Vom vedea, kăkone, ce se va hotărî. Noi ne-am înțeleș....

— Ce fel?

— Pînă în trei ani, nu avem voie să ne dăcem zndă vom voi?

— Să vă lăsați țeara?

— Ce ne e bine țeara fără de ferichire? De kărtă să ajunchem la soarta țăranișii de peste Prut, mai bine la Răsă să la Turcă. Vre o kipi-va de ai nostri s'aș înskrisă la Turcă la Galați: le se dă peste Dănele lokră largi kărtă vor pțtea konrinde, și nămai dijmă să dea, asemine și skteală de biră pe mese ani. Ei inkă nu se îndră să se despartă de noi și de țeară, dar dak' omă vedea, și noi kă totii ne-omă dăce.

Să kăgete la ațeasta aței ce aș să se okne kă reorganizarea țerei! Bassarabia pote să se demerte, și akuma șanțelă de hotără este mai șoră de trektă de kărtă Prutelă. Împuținarea lăkșitorilor este skădereă bogăției țerei. Dakă aței ce aș făcută reglamentele adontăș

Eșt însz, pornindș din pntxlș de vedere naționalș, voiș kombat kłtș voiș pștea mi kłtș voiș trzi asemine prinčiniș infernalș, mi sperș kș toatș nașiznea va fi kș mine, kșndș va vedea kș este vorba de viața saș de neirea sa.

XIV.

Despre scoli și naționalitate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oprindune la o postă pentru schimbarea cai-
lor, veni un bărbat ca de doi-sure-zeci ani și
dăruie că făcuse o închinăciune kărioasă, mai întâi
plecându-se până la pământ, apoi îngenukindă, a-
poi skălinduse în picioare, kă mână la pământ, ne
spuse câteva vorbe rusești și apoi cheră să ne
sărute mână.

Bărbatul era român. Vorbele lui erau o sa-
lutare de bună venire, dăruie moda rusească. Ne
spuse că în sat este școală, că dascălul este rus, și
că învață numai rusă.

Aceasta ne dăte motiv de serioase kăgetări.
Prin îndăruie vedeam planșile politice a-
le Rusiei. A îndăruie elementul slavon prin

skolii mi prin biserici, a kreute tinerimea in principiile servilismului mi in kredinta servitului, eatz basele tarii mi a maringei acestei mare imperii!

Nu neeam desaproba o asemenea politica; dak am fi fost Romii, mi noi am fi konskrat la aceast opera grandioasa. Dar sistemul desnationalizarii, care privea pe fraii nostri din Basarabia, ne atingea pîn la inim.

Dar jumatate de secol se vede cu ne fose de ajuns pentru konsurmarea desnationalizarii. Nationalitatea noastra este predestinata a se pernetza in secolii, mi Romii din Basarabia a ramas tot Romii, ka cum s'ar afla mi astazi sub guvern national. Cu faktele sale cele naturale, el inuie cu putine kvinte pentru ka se inceleaga cu guvernul ce-l domina, dar elementul s-a fost atit de tare, inkul, Romii kari au trit intre dumi, a fost nevoi ei se inveie limba romii.

Trebe se sperem, ori cum or veni imprejururile, cu in lokul limbei rusesti se va pune pretinderea in skolile din Basarabia limba nationala. Nevea aceasta akuma o simdesku mi kari lokitori de sminie Slavoni, kari a rmas in partea noastra: tot arat doringa a li se face skolii mi a li se da daskali romii. Guvernul aktual, de mi provisoriu, nu trebe oare se profite de a-

semenea dorințelor? Lăcrășiță e foarte realizabilă, căci ne stată în fața noastră de costă de îngrijirea: lăcrășito-rii, cari aș destăle mijloace materiale, ară întâim- pînă bătărilor oți ce keltzele.

XV.

Sosirea la Cagulu.

Dar ce se vede kolo departe, pe zăd deală înaltă karele se întinde snre Prstă ka kăndă ară voi să-î opreaskă kărsălă? Vărfălă înaltă ală znei klonotnițe, nșmeroasele arini de mori de vintă în formă de stele, arbori nșmeromi între kari se întrevădă kase de felixrite forme, anșnuț de departe esistința zăd orașă.

Săindă-ne dealălă țelă mare, mi trekăndă nin-tre o pădăre de mori de vintă, eată-ne în Kaxălă. Eată țelă întiăș orașă în kare trebăe să vedemă șrmele țivilisaționei rșșenti.

Orașălă ațesta kă moșia țe-lă inkonjăgă, mare ka de zeye mi țălă, fșese proprietate a familiei Bșșenti; de la ațeasta trekăndă în prourietatea

гъносатлѣи гъвернѣториѣ рѣсекѣ Feodorovѣ, ачеста фѣндѣ орамлѣи че се vede astѣзи.

Дѣнѣ тоатѣ проabilitatea фѣндѣториѣлѣ era знѣ омѣ кѣ гѣстѣ. Lokѣлѣ alesѣ пентрѣ ашезarea орамлѣи este foarte romantikѣ ши desfѣтѣториѣ. Kro-eala шлigelorѣ este foarte regѣlatѣ: toate шлиjele drente ши largi; kasele нѣсе ne linie ши konstrѣite mai totѣ дѣнѣ знѣ modelѣ. Ын чентрѣлѣ тѣргѣлѣи о пѣащѣ mare кѣadratѣ, ѣн mijlokѣлѣ кѣria este о biserikѣ de о архитектѣрѣ frѣmoasѣ, ѣнконѣsratѣ de знѣ бѣlevardѣ de arbori. Ын фащѣ кѣ biserika знѣ palatѣ administrativѣ, кѣ дозѣ etajeri ши foarte eleganterѣ, ѣн kare astѣзи residѣ administratѣra noastrѣ. Кѣtre meazѣ noante este sitѣatѣ reshedinga proprietariѣлѣ дѣндѣ асѣнра пиещѣи ши авѣндѣ алѣтѣри о грѣдинѣ destѣлѣ de rekomandabilѣ а кѣreia intrare este toleratѣ пѣblikѣлѣи.

Lokѣitorii din Kaѣlѣлѣ sѣntѣ чеa mai mare parte Rѣши; пѣгини Romѣни ши Linoveni. Eи sѣntѣ агrikѣltori ши meseriamѣи. Дѣgene foarte пѣщине, ши нѣ аѣ de кѣтѣ мѣрѣри пентрѣ trebѣinjele понорѣлѣи de josѣ. Minikarea komercialѣ este нѣmai ѣн zielele de тѣргѣ, kare се цинѣ regѣlatѣ о datѣ ѣн сѣнтѣтѣнѣ, Joi. Alt-feliѣ, neste сѣнтѣтѣнѣ, нѣ грѣseste чинева сѣ кѣmpere ничи legѣme.

Linsindѣ о societate сѣperioarѣ кѣ kare сѣ се пѣѣ чинева ѣн komѣnikѣчизне, Kaѣlѣлѣ este foarte monotonѣ пентрѣ fonkѣionarii nostri денринши ѣн Mol-

dova a trzi în petrecheri. De aceea, kx toate kx lefile rëndxite de statx sântx indoitx mai mari de kitx ne aĩxrea în Moldova, totxmi fonkxionariĩ se plıngx kx s'arx afla ka în esilix; ayeasta insx nı utiix dakx-ĩ face mai moraliıti, mi nı utiix dakx în lokx sı fie viktime ale xrxıslı, nı sântx în realitate ingeri ferıııı aĩ kivernisselei.

XVI.

Despre Lipoveni.

În Kaхлѣ este зндъ сѣбѣрѣиѣ (maxala) întregѣ lѣkѣitѣ нѣмаї de Lipoveni, kare formeazѣ o аriпѣ despѣргitѣ de oraшѣ. Dintre тоѣ lѣkѣitorii, Lipovenii s'aѣ аргѣtatѣ маї мѣлѣцмѣиѣ кѣ аѣ intratѣ сѣбѣ domnirea Moldovei. Sѣбѣ domnirea рѣсеaskѣ, ei se аflаѣ foarte persekѣtaѣи. Konsiderаѣи ka eretiѣи sxismatiči, нѣ аveаѣ voe a urofesa komѣnѣisnea lorѣ în тоatѣ libertatea: klonotele la biserikѣ le eraѣ ре- fѣsate, преоѣи lorѣ нѣ нѣteaѣ a se аргѣта фѣдѣишѣ în portѣлѣ ши demnitatea lorѣ. Дѣпѣ venirea kѣrmѣirei Moldovene, кѣлѣтѣндѣ libertѣѣиle че le eraѣ ре- fѣsate, фѣкѣрѣ o сѣрѣбѣtoare nаѣionalѣ хотѣргѣндѣ a o пернетѣа în тоѣи аниѣ, snre komemorarea rena- шterii biseričii lorѣ. Аtѣнче нѣсерѣ o мѣлѣime de

klonote, pe care le resznapz toatz zioa: fzkzgz os-
pzdđ mi veselie mare, la care asistaz mi aztori-
tzdile lokale, fiindđ a neme invitate.

Aceasta skandalisz pe klerđđ nostrz, karele
protestz în nemele ortodoksiei rzsemti, dar admi-
nistratorđđ nostrz rzsnzse kz ortodoksia rom-
neaskz tolereaz toate kzltzrile, mi ponozđđ nz se
skandalisz.

Lipovenii kredđ kz ei szntz adevzraçii orto-
doksii sađ drentđ-kredinçomi; pretindđ kz biserika
lorđ este adevzrata biserikz rzseaskz; kz ei çei
întiiz ađ întrodzsz kristianismđđ în Rzisia mi kz
Kievđđ, kzmi mi toate reliklele din Lavra de akolo,
szntz ale lorđ. Ūra çe poartz în kontra bisericeii
rzsemti dz mai kzrindđ a îndelege kz sekta lorđ
din încenstđ era o frank-masonerie politikz kare
a degeneratđ în kzltz distinktđ.

Lipovenii din îvekite timnzri se bzkrz de to-
lerançza religioasz în Moldova. Nz potđ snzne a
neme de kzndđ, kzçi, nz nzmai eđ, dar foarte pz-
çini din komnatrioçii mei s'ađ okzpatđ de istoria a-
çestzi ponozđ pazifikđ mi laborioz çe trzeme în
çeara noastrz obskzrđ mi onorabilđ. Ei însz ađ
xrisoave de la domni veki ai Moldaviei nentz li-
bera lorđ vieçzire mi nentz esersarea kzltzsi lorđ
în Iamii ei ađ o biserikz sitzat în partea meridio-
nalz a kapitalei pe malđđ drentđ alđ Bazsiđsi.
Nz potđ snzne mai młltđ despre biserika azeasta,

kъчї kъ rъshinea mea mърtъriseskъ kъ n'amъ avъtъ niчї o datъ kъriositatea a o visita. În fъndъlъ Rakovei, џinъtъlъ Vaslъiъlъi, este знъ kъtъnъ че se kїamъ Linova. Nъ departe de знъ skitъ al nostrъ че se nъmешte Linova, atїrnъtoriъ de monastirea Neamъlъi, se aflъ ши знъ skitъ Linoveneskъ че noartъ assemine nъmire. Kъ toate aчeste, eї intrъ în biserichele noastre kъ aчelauї respektъ kъ kare intrъmъ noi în biserichele katolice; аъ inkъ o venerъчїsne partikъlarъ pentru relikvele sъnteї Paraskive adъse de Vasilie Lъnъlъ în beserika Treї-Ieraruї, kъчї pretindъ kъ sъnta aчeasta a fostъ Linovanъ. De aчeaa, kъndъ serbъmъ aniversala aчesteї sъnte, Linovenїї inъndeazъ beserika noastrъ ши vinъ de prin lokъrї departate ka la знъ pelerinagiъ, snre a se inkina la ea.

Linovenїї їnsъ se їnpartъ în mai mълte sekte, dakъ este sъ sokotimъ deversitatea eresїilorъ lorъ. Sъntъ знїї kari kredъ kъ ikoanele lorъ se profaneazъ daka ar fi vъzъte de oameni че nъ sъntъ de kълtъlъ lorъ; de aчeaa kъndъ vъdъ kъ знъ streinъ are sъ le vїъ în kasъ, se grъbeskъ a rъdika saъ a koperi ikoanele че le аъ. Aчestъ fanatismъ merge пълъ akolo în kъtъ ши lokъlъ kълkatъ de oameni че nъ kredъ ka dъnnїї їlъ konsiderъ ka пълъgrїtъ; de ши primeskъ ne ori чїne kъ toatъ пълъчerea de ospitalitate a nonoарълоръ primitive, totъшї, їnda-

тѣ дѣлѣ еширеа visitatorѣлѣ, kassa visitatѣ o sѣ-
 пѣнѣ la grija cea mai radikalѣ. Kѣltslѣ lorѣ este
 foarte misteriosѣ, ши preoѣi lorѣ, denarte de a
 kѣsta a face proseliѣi, trѣeskѣ atѣtѣ de retraши in
 kѣtѣ nѣ se шtie niѣi ѣe ierarxie niѣi ѣe iѣrisdik-
 ѣiѣne aѣ, niѣi mѣkar de sѣntѣ insѣraѣi saѣ trѣeskѣ
 in ѣelibatѣ. Sѣntѣ ѣniѣ kari aѣ o eresie infamѣ:
 desfakѣ koniѣi niѣi de пѣrѣile genitale pentrѣ de-
 votamentѣ religiosѣ, basaѣi pe kѣvintele alegorice
 kare le aѣdѣ in Evangelie kѣ *okislѣ kare e de smin-
 tealѣ trebse skosѣ*. Aѣestia se vede kѣ sѣntѣ din
 sekta lѣi Maltѣs kari vorѣ sѣ opreaskѣ immѣlѣirea
 omenimeѣ. Aѣeastѣ eresie fiindѣ konsideratѣ de
 gѣvernѣ ka ѣnѣ krimenѣ, atѣt in Rѣsia kѣtѣ ши la
 noi, eѣ totѣши o pratikѣ in ѣelѣ mai mare sekretѣ:
 mѣmele bigoate ѣши daѣ singѣre koniѣi la aѣeastѣ
 skobire infamѣ; de aѣeea Skanѣѣii (kѣѣi aша se
 nѣmeme se sekta aѣeasta) de ши nѣ se aratѣ a fi
 nefericeѣi de soarta lorѣ, ka ѣniѣ ѣe nѣ aѣ idee
 de пѣѣerile simѣzale, totѣши blestemѣ pe aѣeѣ ѣe
 ѣ-aѣ fѣkѣtѣ atѣtѣ de nefolositori pe lѣme. Kѣ toa-
 te aѣeste se sѣpѣnѣ soarteѣ: dѣkѣ o viaѣѣ mai ri-
 gѣroasѣ de kѣtѣ тоѣi kѣlsgѣriѣi nostri; nѣ mѣnѣn-
 kѣ de kѣtѣ legѣme, oѣ ши lѣntѣriѣi, nѣ beaѣ de
 kѣtѣ апѣ ши ѣelѣ mѣltѣ ѣeai ,insѣ fѣrѣ rѣmѣ. Eѣ
 insѣ mergѣ la biserika noastrѣ; niѣi nѣ aѣ bese-
 rikѣ ши preoѣi aѣ lorѣ; se nѣmeskѣ Rѣши ortodoksi

ші се сѣпѣтъ кѣндѣ не аѣдѣ нѣmindѣ-ї Lipovenї, прекѣмѣ не-амѣ денrinsѣ ної ale zиче; iar ne Lipovenїї чеї алїї, її konsiderѣ ka пѣгѣнї, ka ан-тропofагї, ka kриминалї.

XVII.

Totu despre Cagul și tierani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kredă kь четиторăлă a obosită ținindă diserta-
țiunea mea cea Lipovenească. Asta e soarta ce-
loră ce voeskă sь țintească kьrui: adese ori daș
peste lăkrări kare îi face de kaskă de xrită,
dar datoria skriitorălă fiindă de a kăgeta sь
mălăumească toate găstările, amă sokotită kь, poa-
te nintre четitori, vor fi kьrui-va kari sь afle inte-
resante amărăntele ačeste.

Sь mă întorkă dară la Kaxălă.

Găvernălă Moldovei, dăpă ce a lăată în stă-
pănire partea ținșionată din Bassarabia, aș în-
ținătată doș ținătrăi saș jădege: Kaxălălă mi Is-
mailălă. Este de neînțeleșă însă pentru ce a a-
dăntată nămirea cea întă? Înaintea lăkrăi Bassarabiei

pe aice era ȕinstxl̄ Tigeȳisl̄i; vorba Kax̄xl̄ sā Kaḡxl̄ nīi n̄ era pe at̄n̄ī k̄nosk̄at̄. Era dar̄ māi drent̄ ka ȕinstxl̄ ačesta s̄ se n̄meask̄ Tigeȳisl̄, makar in memoria faimoaselor̄ b̄t̄xl̄ī x̄rmate pe lok̄rile ačeste in vekime. Asseminea este de nein̄geles̄ nent̄r̄ 4e rehedin̄ga ȕinstal̄ s̄ se așeze in Kax̄xl̄; k̄nd̄ aice n̄ este nīi vre x̄n̄ n̄nkt̄ insemnat̄ nent̄r̄ komer̄ū, nīi vre x̄n̄ n̄nkt̄ strategik̄ de ap̄r̄are, nīi 4ent̄r̄ de rot̄nzime ȕinstal̄. Avantaj̄xl̄ 4el̄ din x̄rm̄ liusind̄, se 4ere nen̄rat̄ str̄m̄xtarea rehedin̄gei; k̄4i n̄s̄ k̄iar la marginea estrem̄ a ȕinstxl̄i, o renet̄m̄: este de mare in̄ḡere at̄t̄ nent̄r̄ l̄-k̄itorii 4e ā a fa4e k̄ astorit̄4ile k̄t mi nent̄r̄ f̄nk̄ionarii 4e ā a administra ȕinstxl̄ ačesta.

Ps̄ind̄xm̄ la vorb̄ k̄ niște l̄k̄itorii 4e ḡ-sīs in piac̄, d̄np̄ 4e mi se l̄nḡir̄ despre neindem̄narea dep̄rt̄reii rehedin̄gei administrative, m̄ in̄trebar̄ despre misiunea dep̄ta4ilor̄ 4e era por̄n̄ci4i ka s̄ aleaḡ nent̄r̄ Divan̄xl̄ Ad-hok, pre kare in naivitatea lor̄ pre4neka k̄ are s̄ fī x̄n̄ Divan̄ de fok̄. Asemine m̄ māi in̄trebar̄ despre nein̄gelegerea 4e azzia ei k̄ este in̄tre boeri nent̄r̄ *snire* mi *nesnire*. M̄ sokotīs fericit̄ a n̄stea l̄mina pe bie4ii oamenii la ned̄meririle lor̄; k̄ toate ačeste observ̄nd̄ fisiognomiile lor̄, k̄nosm̄team̄ neinkrederea 4e aveā in inima lor̄.

— СѢ vedemŭ че vor zиче boerii ши че vorŭ хоѳри impѳраѳii. Dakъ va fi сѢ гѳмѳѳ ѳkrѳrile аша kѳмŭ сѳntŭ astѳzi la Moldova, ноѳ ѳkѳitorii de ne mошiile partikulare, ne dѳchemŭ la Тѳrkŭ.

— La Тѳrkŭ? kѳмŭ аша?

— Dar; mѳлѳи ши-аŭ skосŭ ши паспортѳри ka сѢ поатѳ treче kѳndŭ orŭ vra. Eѳ ne фѳгѳdѳeskŭ skѳtealѳ de dѳри ne kѳлѳ-va anѳ, пѳmѳntѳри kitŭ vomŭ пѳtea mѳнѳи фѳрѳ altѳ ѳndatorire de кѳт зѳ-ѳѳealѳ de prodѳktѳri.

Ѕntrebѳnds-ѳmaѳ kѳ deamѳrѳntѳlŭ ne спѳserѳ kѳ la Galacѳi este знŭ agentŭ otomanŭ kѳnoskѳtŭ de гѳvernѳlŭ lokalŭ (азѳi vorѳѳ!) karele le dѳ asemine фѳгѳdѳinѳе ши паспортѳри de emigrare.

Ѕmi фѳkѳiŭ datoria a-ѳi indemna сѢ нѳ se ѳшеle ѳn фѳгѳdѳinѳе ши сѢ нѳ-ши lase ѳeara ѳnainte a vedea reorganisarea promiŭ de Tratatѳlŭ de Paris.

XVIII.

Căile și colonistii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dăpъ o ședere de kъteva ore la Kaxlă, lăgarъmă kalea Bolgradlăi, lăszndă la dreanta malălă celă romantikă al Prătlăi și anăkândă peste niște dealări mari și pleșave, ici și kolea koperite de vite și de grîne îmbilșugate.

Drămările prin Bassarabia, ka prin toată Răsia, sîntă drente, trase pe linie, largi ka de patru zeci stăjenii și mărginite de amăndoș păruile kă fossate (шанурі), kare kredă kă nă aș altă skopă de kătlă ka să nă rătăceaskă kăltoriă în timpă de noapte. Pe lăngă fossate, sîntă stălni kari însemnează verstele: pe doș păruă ale fie kă răi stălnă sîntă table ce arată nămărlă versteloră ce a făkătă čineva de la staținea postală de an-

de a părăsesă. Postele aș lungime de la 18—21 verste. O verstă o lămă în cinci minute, mergând în treabă și caldă; după aceea fărâșmă sokoteală cu o verstă treabă și aibă 500 stînjini lungime.

În jos de Kaxlă, numai un sat românesc găsim în stația postală. Acesta este Vălkneștii, cel dintâi sat de la care în jos începă coloniile Bălgare.

Într-o înainte de a intra în satul acesta, având a admira aspectul său. Dăse regulate și largi, kasse amezate pe linie în distanță egală și mai totă pe un plan, și în mijlocul satului; acolo biserică frumoasă înconjurată cu livadă; a tenanță regulate împrejură fie-care kase; eată aspectul satelor de kolonii! Totă aice respiră bună-stare, îmbilugare și fericiere; nimic nu arată miseria și tiklomia lăcătorilor de pe la noi!

Mănașă ne dăse la kanzelarie. Aice este kasa de ospedă, lăcășia skriitoră și ștescă și lokășă unde se adună Văboră și jădeșă ștescă.

Șină și ne pășă kai, veniă la noi vre o kășă va bătrăni ștenă kăriomă de a vedea figre și kaifetă de boeri; kășă ce, e drentă, aveamă aeră mai mălă de boeri de kășă de țărișă.

În satul acesta nefindă un singură antrenoră de poste, și nătrindă sarcina postei cu găndășă totă ceă ce aș kai, așiamă pe ceă

че потривіаѣ каиі, vorbindѣ тѣрчеште. Sokotindѣ кѣ oamenii ачеіа агѣ fi тѣрчі, întrebarѣмѣ despre а-
чеаста не вѣтрѣниі кѣ kari шедeamѣ la vorбѣ.

— Не, response знѣлѣ, аіче тоуі vorbimѣ тѣрчеште.

— Dar не сънтегі Вѣлгарі?

— Sintemѣ Гѣгѣгѣгѣ.

Рѣспѣнсѣлѣ ачеста не фѣкѣ съ ridemѣ фѣрѣ съ voimѣ. Не згѣмѣ insѣ не се esnikѣ lѣkrѣлѣ. Лѣкѣиторіі а-
честѣі satѣ съ nѣmeskѣ аша, fiindѣ кѣ сънтѣ адѣ-
пѣтѣрѣ de маі mѣlte seminѣгѣі: Albanezi, Вѣлгарі,
Romѣni ши Greѣi. Еі vorbeskѣ кѣ тоуіі, femeile
ши kopiiі, limba komѣnѣ кѣ kare аѣ venitѣ de пе-
ste Дѣнѣре; дѣнѣ ачеа тѣрчешкѣ, ka limбѣ komѣ-
se sokoate ши ачеа romѣneaskѣ, кѣчі не ачеста
o vorbeskѣ тоуі.

Вѣтрѣниі не спѣсерѣ маі mѣlte съvenire ши e-
pisode deпе timпѣлѣ рѣsboaelorѣ Rѣso-тѣрчешті дѣ-
не kare ni s'a lѣatѣ Bassarabia. Рѣшиі, дѣпѣ ін-
киerea пѣчеі, deterѣ peste Дѣнѣре не тоуі Тѣтаріі
mahometani че окѣпаѣ Вѣгеакѣлѣ, lokѣrile рѣmase
nelѣkѣsite le імѣпѣгѣгѣ la lѣкѣиторіі че адѣseserѣ
de peste Дѣнѣре. Кѣ kinѣлѣ ачеста s'aѣ fondatѣ
koloniile не lokѣлѣ Вѣгеакѣлѣі vekіѣ. De o datѣ се
агѣзарѣ нѣмаі lѣкѣиторі de peste Дѣнѣре; не згѣ-
мѣ insѣ venirѣ ши Germani. Пѣмѣнтѣлѣ се ім-
пѣгѣгѣі дѣпѣ komѣne, participѣndѣ не fiekare fami-

liș câte ca 50 desetine*. După creșterea numărului locuitorilor, astăzi vine câte 30—35 desetine de familie. Numai 42 sate și ca Bolgradul să venită pe partea Basarabiei întoarsă Moldovei. Afară de Vlăkneștii, unde, prekmă ziseiș, locuitorii se numeskă Găgăuți, toate celelalte sate sântă locuite de Bulgari; unde și unde se află câte ună Grekă printre ei. Iar coloniștii Germani să rmasă toți în partea Basarabiei Rșeștii.

---

* O desetină are 72 de prăjini.

XIX.

Vulcanesti, monumentulu.

Пъиндъ-не-се каи, трукърмъ прін satъ, арън-
 kindъ кх плъчере okiï къндъ ін dreanta къндъ ін
 стънга, ши admirъндъ аmezъrile ачесторъ liniштиï
 lъksitorï, kare pretstindenï respirъ бонъ-stare, bo-
 гъjie ши fericire. Întrъ аdevъrъ, импреjъrълъ fî-
 къrei kase se vede хнъ stabilimentъ de termъ kom-
 plektъ: okolъ de fълъrie ши arie, шъrъ pentръ ka-
 ръ ши плъгъrï, grajdiъ pentръ vite marï ши micï,
 koteye pentръ пасerï ши alte animale domestice;
 micï o kasъ нх este импреjъrълъ къreiа съ нх се
 vadъ assemine atenançe. Gardъrile сънтъ ін ge-
 nere de стъхъ имpletitъ кх о admirabilъ gibъchie ши ele-
 ганцъ; хнеle сънтъ de къrъmidъ ши bolovani. Ka-
 sele сънтъ дъrate інтр'хнъ kinъ kare [ne la noi

s' ar p̄rea estraordinariŃ: se Ńea l̄tŃ, se fr̄m̄n-
t̄, Ńi apoi se kl̄deŃte d̄n̄p̄ forma kare vorŃ s̄
dea p̄reŃilorŃ; fie-kare r̄ndŃ de l̄t̄ ce se a-
maz̄, se las̄ de se Ńs̄k̄t̄, Ńi aŃa, k̄ndŃ p̄-
retele s' a f̄k̄st̄ dest̄l̄ de nalt̄, se kl̄deŃte de-
as̄n̄ra lem̄n̄ria ce treb̄e s̄ s̄s̄Ńin̄t̄ koperem̄nt̄l̄
de st̄x̄Ń, se Ńndrenteaz̄ Ńi se tenk̄esk̄ p̄reŃii;
Ńi eat̄ kasa gata. K̄ kin̄l̄ aĉesta se fak̄ Ńi
p̄reŃii deosebitelorŃ atenanĉe. La assemine in-
venĉizne nevoea a fost̄ dask̄l̄l̄: linsa de lem̄n̄
Ńi de neatr̄. L̄k̄Ńitorii ne s̄n̄neaŃ k̄ Ńnkredin-
ĉare k̄ asemine edific̄ri s̄nt̄ dest̄l̄ de tar̄ Ńi
k̄ld̄ra Ńn ele este nekont̄stat̄.

Em̄ndŃ din V̄lk̄n̄eŃii se face Ńdat̄ ŃnŃ
deal̄ dest̄l̄ de Ńt̄ns̄Ń, Ńn v̄r̄f̄l̄ k̄r̄Ńia este ŃnŃ
mon̄ment̄ mare Ńi im̄posant̄. Aĉesta fiindŃ Ńn
marginea dr̄m̄l̄i, ne kobor̄r̄m̄Ń ka s̄-l̄ vedem̄.
Este ŃnŃ piedestal̄ kare, de la p̄m̄nt̄, are mai
Ńt̄Ń patr̄ trente; deas̄n̄ra aĉestorŃ trente pide-
stal̄l̄ se kont̄n̄t̄, Ńn form̄ k̄adrat̄, la o Ńn̄l-
ĉime ka de 10 palme; ne asemine piedestal̄ este
p̄s̄Ń ŃnŃ obelisk̄ rot̄ndŃ nalt̄ ka de 50 palme
Ńi gros̄ ka de 6 palme Ńn diametr̄. Deas̄n̄ra
obelisk̄l̄i este p̄s̄Ń o neatr̄ mare Ńn patr̄ kol-
ĉri Ńi din dō b̄k̄ĉii; neste aĉeasta o alt̄ nea-
tr̄ mai mik̄, Ńi as̄n̄ra ei o kr̄ĉe Ńnf̄nt̄ Ńntr̄o
semi-l̄n̄t̄, iar ne marginile kr̄ĉei aninate niŃte
balanĉe de k̄m̄p̄n̄t̄.

Pe partea nordică a pedestalului este o tablă groasă de fier pe care, în litere de alamă, se citește inscripția următoare în limba rusească:

Non Solum armis.

Monumentului acesta
a nememorabilei bătălii

În care aș căzută pentru totdeauna
crăzii Ianiceri

kari mai mulți sekli

Speriase Europa, Asia și Afrika,
este așa

După ordinul împăratului Nikolae,
astokratorului tuturor Răsiilor

în timpul

General-gubernatorului al Noii-Răsii și

al Basarabiei graful Voronțov

și în timpul

șutenskului guvernator al Basarabiei

Feodorov.

Pe partea sudică erau și se vede inscripționea următoare:

1770. Iulii 21.

Graful Petru Aleksandrevici

Romianțov

pe locul acesta

kə ʃante-spre-zecə miī
 ostaiī Rəʃiī
 aʃ bətətʃ
 armia tərceaskə
 de ʒna sətʃ ʧinʧi zecī miī
 səb komanda
 Mareləi Vizirə Xəlil paʃa.

Monșmentxlă ačesta este totă zidită de piatră
 ʧionlită, poroaș dar tare. Josă era inkonjrată
 de ʒnă lanț de feră, prinsă în stîlnșori de nea-
 tră; dar dăpă ce Rəʃiī aʃ rđdikată sentinela ce
 aveaă akolo, lanțxlă s'aʃ fərată și stîlnșorii sînt
 desliniți din fndamentxlă loră. Mai pe ʒmă însă, sa-
 txlă a' pəsă ʒnă pəzitoră.

Mai în səsă de monșmentxlă ačesta, în par-
 tea nordikă, mai sntă inkă doă monșminte miči
 și în alte forme. Timnăxlă însă nă ne eră ka să
 ne dăcemă să le visitămă; dar ce e drentăxlă, kă
 niči kəriositatea noastră nă era tokmai mare, fiindă
 kă în ačeste monșminte nă vedeamă niči antičita-
 tea niči vre o dălece svenire istorikă. Într'ade-
 vără rəsboiăxlă Rəʃiloră de la 1770 ne-a mntăită
 de Tətari, kari okpndă marginea ɗereī noastre
 despre Mare, adeseori bntăiaă ɗerile romănești
 în kiplă ɗelă mai barbară; dar ačeastă mntăire
 ne a kəstată skəmă, kăči sakrifıɗrile invingto-

rilorilord a trebzițș sș le plștimș noș, kș perderea
maș intșș a Bșkovineș și apoi a Basarabieș! Tri-
stș soartș a popoarșlorș slabe și a țerilorș pe-
șnite!

XX.

Călători'a și reveri'a.

Aveamă o postă de fâkătă pînă la Bolgrad. Mănaçhîlă nostră, kă zîă șperă s'lbatekă și monotonă, îndemna kaii; eară noi, komzhičkîndă-ne din kîndă în kîndă kăgetările ce ne însuira inimile noastre absorbite de frămșeđa natșrei, treceamă dealșri și dealșri vîi și vîi, kă atăta înkîntare, în kîtă nă mai kăgetamă la plăcherea de a vedea lokșlă kătră kare mergeamă.

Kă toate ačeste nă știāmă de ce ne înkîntamă. Dealșrile se zăreaă în orisonte goale; nă se așzia de kătă grieri de prin fânațe și kîntetele de țerichire ale krăsteiloră; niçi lătratșlă ș-năi kăne măkar, kare s'ă ne indiche vre zîă sată saă lăkșinșă în depărtare. Nămai țerichlă țelă

limpede kă milioanele lăi de sorî skăntecetori redeshenta simđičișnile noastre și ne srușnea kă sșntemă ne pămăntă și kă este șnă Dămnazeă karele kărmește toate.

Dar de la șnă timpă, amikălă meă nă mai respunde la vorbele mele. Răkoarea sereī, oboseala drămlăi ce fărșsemă, întșnerekălă, liniștea ce domnea în natșră, ilă adormise. Atșnce, adăncită în felșrite kăgetări, șitamă cine sșntă, kă cine mă află, șnde mergă, și mă kredeamă aci kăzătă din noșri într'o lăme nekșnoskăte, aci plătindă în mizlokălă șnăi oceanaș fără de barkă, aci sbărgăndă pîntre stele și kălegăndă pe cele mai frămoase fărșeamă girlande fantastice; aci fericită, aci desperată, voeamă kăte o dată sș străngă pe toată fărștra în brașele mele, iar kăte o dată sș sdrăbeskă globălă pămîntălăi pe kare mă aflamă.

Dar între estășri și reverii, o flinșă pe kare o vedea nămai înkîșșirea mea, o fiinșă aeriană și misterioasă, kă o voce dălece și armonioasă, atingăndă frăntea mea kă nimte degite mai șșoare de kătă arinele șnăi flășră de noapte, pare kă-mi zicea:

Aide, poete, vino kx mine;
 Lasz-ŭi estasxlš, nxmai visa.
 Anxkx-ŭi lira, kxci voiš kx tine
 Pxuinš akxma a mai kxnta.

Че este omxlš? o fantasie.
 Че e viaga? xnš fxmš xmorš.
 Че este lxmea? o poesie.
 Kxntx, poete, kxntx kx dorš.

Viaga mi lxmea, sxntš ale tale:
 Totš omxlš este domnš ne pxmxtš.
 Fx-ŭi dxnx voe, mergi ne-orı che kale;
 Kxntx, sx sxne al txš kxvntš.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar cherix mi stele sxntš prea departe;
 Nx poŭi akolo a te 'nxlca.
 Josš ne dxrxnx inima-ŭi bate:
 Aıci, poete vin' a kxnta.

Patria-ŭi este in sbxcixmare;
 Fragii txi trebxe a se xni;
 Katx de-i skoate din desbinare;
 Kxntx, poete, nx te 'ndoi.

Mx aflamš inkx in inkxntarea genixlxi che mx
 visita, kxndš de o datx mx deuxtentaix in vede-
 rea xnxi spektakolš ameŭitorš:

Ajxngɛndǝ in kǝlmea xniǝ dealǝ pɛlɛngitǝ, pɛ kare ilǝ sxiǝmǝ de demǝltǝ la nasǝlǝ kalǝlǝi, de o datǝ dǝdxǝis kǝ okii de doǝ globxri marǝ mi lǝminoase, din kare xnlǝ revǝrsa skǝnteǝ fosforice. De o datǝ krezxǝis kǝ mǝ aflamǝ sǝb impresiznea visxrilorǝ estasǝlǝi meǝ; apoi neste xnlǝ momentǝ, kǝ: ceea ce vedeamǝ era xnlǝ fenomenǝ cǝreskǝ, xnlǝ jokǝ kanɛiviosǝ alǝ natǝrei; dar kǝɛɛndǝ mǝ lǝmxriǝ kǝ aɛeasta era lǝna plinǝ kare ɛǝsǝrea mi kare se infǝxiǝsea vederilorǝ mele asxura lakǝlǝi Ialnxkǝ kǝ o magnificenɛǝ mi o mǝndrie nesnxǝ. Plǝcǝrea mea fǝ ama de mare, in kǝtǝ ɛipaiǝ ka xnlǝ kopilǝ. Atǝnce kompanionǝlǝ mǝeǝ, karele se afla in braɛele lǝi Morfeǝ, se demtentǝ, mi xnorǝ ii fǝ a inɛeleɛe kǝ ne anɛoniearǝmǝ de Bolgrad, kǝɛi tǝɛɛlǝ se zǝrea, la lǝmina lǝnei, pɛ kostele altǝi dealǝ dinkolo de Ialnxkǝ.

Koborǝndǝ valea, tɛkǝndǝ neste o frǝmoasǝ mosea ce este in koadǝ lakǝlǝi mi sxiǝndǝ in kǝ xnlǝ dealǝ, intrarǝmǝ kǝ ferivire in Bolgradǝ mi trasserǝmǝ la kassa Intendanɛei xnde ɛerxǝmǝ osnitalitate.

XXI.

Înșirite—Mărgărite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Așa e, skamnilorǎ cititori, kǎ v'amǎ desfǎtatǎ kǎ stanța precedentǎ, kǎ reveriile, kǎ estaserile și kǎ poesia mea? Dar, sǎ mǎ kredeți, niçi a zecoa parte nǎ v'amǎ sursǎ din impressiunile ce mi-a fǎcutǎ kǎltoria asta de o postǎ, de la Vǎlkǎnești pînǎ la Bolgrad. Înkinđiți-vǎ kǎ amǎ fǎcutǎ doǎ ore de distanțǎ. În aceste doǎ ore fantasia mea nǎ a dormitǎ; și dakǎ aștǎ sta sǎ înmirǎ kǎ striktețǎ toate jokǎrile fantasiei în doǎ ore, kredeți kǎ mǎ ar trebzi mǎltǎ timpǎ de skrisǎ și dǎmneavoastǎ mǎltǎ rǎbdare de cititǎ. Zikǎ kǎ v'arǎ trebzi rǎbdare, pentrǎ kǎ utiǎ ce vra sǎ zikǎ a çeti la sekǎtǎri în timpǎri serioase. Adeseori svǎrlǎ din mǎnǎ o karte kǎndǎ daǎ neste

sekȳtrı; dar dȳpȳ ȳe o maı ıeř la ȳıtıtř, se ın-
tȳmnlȳ kȳ tokmaı la řmȳ, la ınkıere, dař peste
vre o idee sař o frasȳ, kare mȳ desdȳzneazȳ de
nekazřlř de maı nainte.

řtiř kȳ toate aȳeste kȳ, dakȳ ařı fi ınřırat
kȳteva anekdote neadevȳrate, prekȳmř fakř mřlȳı
astorı minȳinorı; dakȳ v' ařı fi sȳrsř kȳ ne-ař
emiř ınainte niřte xouı sař niřte balazrı din gia-
rȳle kȳgora nřmaı kȳ o bravȳrȳ rarȳ amř skȳpatř;
daka v' ařı fi ınřıratř aıȳe lřkrȳrı verzi řı řska-
te, dar ȳeva maı binıřorř skriře; řtiř, zikř,
kȳ v' ar fi řkřtř maı mřltȳ plȳȳere. Dar aflaıı
kȳ eř sȳntř řnř skriitorř řı řnř țristř veridikř;
řı fiindř kȳ nř-mı plȳȳe vorba lřngȳ, sȳřıř lř-
krȳrile kȳtř se poate maı ne skřrtř. Břkata a-
ȳeasta o skriř ıntr'o searȳ kȳndř nř aveamř ga-
zeta de Moldova ka sȳ mȳ poatȳ adormi; řı amř
sokotitř sȳ-o skriř ařa, ın skouř kȳ, ȳine řtie?
poate va adormi ne ȳineva; řı aȳel ȳineva va reko-
mȳnda skrierea mea řı altřı křıva, ka reȳetȳ de som-
nolingȳ.

Deȳı fiindř kȳ ın momentřlř aȳesta visřrile
mȳ ařteantȳ ka sȳ mȳ strȳngȳ ın braȳe, vȳ zi-
kř de o kamř datȳ: Noante břpȳ!

XXII.

Deskrierea Bolgradului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bolgradul este reședința principală a coloniștilor Bassarabiei. Aice lăcășeskă koloniștii kari s'aș dedatș la komerțș și la indăstrie. Aice e orașulș unde eī fakș transakțișnile lorș, unde țeī țe voeskș sș vândș adăkș țe aș de vnzare și țeī țe voeskș sș kșmpere gșseskș țe le trebșeute. Aice e kapitala unde lăcășeskă essekștorii sșnremi ai legilorș și intendantșlș țe repreșenteazș pe kapșlș statșlș.

Bolgradul are la 28,000 șșflete lăkșitori, kș 1077 kase. Orașulș este konstrșitș ka toate orașele rșșemti kș o regșlaritate de porșnșealș: strade kītș se poate de largi; kasele fiekșrei strade toate pe șnș modelș, pșșe pe linie și în denșrtare egalș șna

vale, kьчї, дѣпъ че фькьгьмѣ вре о сьтѣ де пашї, айснерьмѣ ла малѣлѣ Іалухкѣлї.

Ne aflamѣ akьma kїarѣ neloklѣ ne ѣnde era sѣ fiь xotarѣлѣ Rьseskѣ дѣпъ preliminarile пьчеї Tratatѣлї de Paris. in adevьrѣ, dakѣ Komisїonea de delimitare ar fi гьsitѣ пѣtinчїoasѣ demьrkarea дѣпъ bazele Tratatѣлї, astьzї Bolgradѣлѣ mi kь гьр- dina in kare ne aflьмѣ, нѣ ar fi fostѣ visitate de noi.

Laklѣ Іалухкѣлї este limnede ka o mare. Чееа че este кьriosѣ, este кѣ fьndѣлѣ seѣ este прѣndosѣ ши ачєasta їндеамнѣ ne ori чїne la skьldьtoare; maї alesѣ кѣ are valьrї ka de Mare ши, de la malѣ, poate sѣ se дѣкѣ чїneva нїнѣ la distanцѣ de o сѣ- тѣ стьnjїnї фьрѣ sѣ аїбѣ nevoe de їnotatѣ. Sперѣ кѣ laklѣ ачєsta va fi visitatѣ de maї мѣлїї din komnatrioїї meї, кьчї бїїle din Іалухкѣ, аѣ fakьl- tatea a їмпрьшїa tedїslѣ, saѣ kьмѣ se zїche їn limba veke, ѣrїtѣлѣ ши melankolia. Їнtr'adevьrѣ dakѣ se vorѣ fi aflїndѣ prin Bьkьгьшї oamenї kari sѣ se satьre de politikѣ ши de petreчerї sgomotoase, ши vorѣ voi sѣ se retragѣ afarѣ, ѣnde sѣ meditezє їn pace saѣ sѣ lьkreze чєva opere de fantasїѣ, le re- komandѣ Bolgradѣлѣ. Eѣ, ѣnѣлѣ, mѣ asoчїezѣ, kїar pentрѣ anѣлѣ vїitorїѣ kь ѣnїї ka ачєїa, ши le pro- mitѣ liniшtea чєa maї пѣкькѣтѣ, repaosѣлѣ чєлѣ maї дѣлчє ши їnспїрьчїsnїle чєle maї sѣave.

XXIV.

Skoale mi privilegiuri Bŕlgare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În toate satele koloniștilorŕ aș fostŕ (notŕ zice kŕ sŕntŕ inkŕ) skoli. În Bolgradŕ inkŕ este zna. Afarŕ de elementele ȕetirei, ale skrisorei, învŕȕȕȕrile nŕ mergeaș mai departe. Se înȕeleȕe kŕ limba în kare se predaș obiektele aȕeste este ȕea rŕseaskŕ. Bŕlgarii akŕma se roagŕ sŕ li se dea professori, arȕtȕndŕ doringŕ a învŕȕȕa limba noastrŕ mi a înfinȕa kŕ sнесеle lorŕ mi kiarŕ ŕnŕ gimnasiŕ. Skoli rŕrale, de arte saș de messeri, n'aș avȕtŕ mi niȕi nŕ aș. Kȕndŕ aș simȕitŕ nevoea de vre o meserie industrialŕ aș adȕsŕ kȕte ŕnŕ meșterŕ de ŕndeva, aș învŕȕatŕ kȕte kȕȕȕ-va flŕkȕȕ, mi apoi i-aș datŕ drȕmȕlŕ. Nȕmai ast-felŕ s'aș formatŕ ȕismari, ferari, lemnari, kroitori, argintari

mi algi meseriami de kari aș p̄st̄t̄ș avea nevoiș
 ɣnș poporș ce se afl̄ș înk̄ș denarte de k̄n̄oștin̄a
 l̄ks̄sl̄ș mi a binel̄ș çivilisaçion̄ei noastre. K̄it̄ș
 desne k̄n̄oștin̄eale agrik̄l̄t̄reï, n'aș simçit̄ș nevoiș
 de înv̄ç̄t̄r̄i: ne lok̄rile întinse mi m̄noase ce
 le posedș, s'aș preçen̄t̄ș s̄-mi kreask̄ țarmeale
 mi s̄-mi fak̄ ogoar̄le. M̄lç̄mit̄ș k̄ viaça ma-
 terial̄ din kare n̄-ï era ertat̄ a emi, B̄lgar̄l̄ș se
 simte dest̄l̄ș de ferit̄ș k̄ndș vede o s̄t̄ș de vite
 în okol̄l̄ș seș, k̄ndș poate vinde zeye dōzeyei ki-
 le greș la D̄n̄re, k̄ndș are totș ce-ï treb̄e în
 kas̄ mi mai alesș k̄ndș are mai mare n̄m̄rș de
 kop̄i.

Privileçirile ce aș av̄t̄ș B̄lgarii, în adev̄rș
 s̄nt̄ș însem̄ate. D̄n̄ș ce fiș-kare satș are j̄de-
 çl̄ș seș, alesș de kom̄n̄ș, apoi ɣnș asemenea j̄-
 deçș s̄n̄remș se afl̄ș în Bolgradș. Açestș j̄deçș,
 alesș pe trei ani prin delegaçi ai t̄t̄lorș kom̄-
 nelorș mi kom̄n̄sș din trei persoane, dirige toat̄
 administrat̄ra: ad̄n̄ș d̄rile k̄tre ç̄vernș mi a-
 çele k̄tr̄ș kasele lorș p̄blice; j̄dik̄ș proçes̄rile
 mi împak̄ çertele; k̄r̄m̄iesk̄ș averile orfanilorș;
 se ok̄n̄ș de așez̄mintele mi îmb̄n̄ç̄çirile p̄-
 bliche; în fine poart̄ș k̄ deplin̄ș n̄tere toate f̄n̄ç̄ișne-
 le ɣnei aștorit̄ç̄i. Ç̄vern̄l̄ș împ̄r̄tesk̄ș avea n̄-
 mitș ɣnș Intendantș, dar fak̄ltatea arest̄sia n̄ era
 de k̄it̄ș a preveçia p̄zirea legilorș mi a legalit̄-
 çei din partea Vibor̄l̄ș. D̄n̄ș asseminea organi-

sъчиене се poate зиче къ колониијѣ сѣнтѣ зѣнѣ статѣ
 иѣ статѣ. Се иѣдеге лѣкрѣлѣ къ дѣндѣсе Вѣлгарѣ-
 лотѣ асеме не привилегиѣри, н'аѣ президатѣ нѣмаѣ сим-
 пѣмѣнтѣлѣ зманитѣуѣ; спиритѣлѣ легѣиторѣлѣ се поа-
 те зиче къ а fostѣ маѣ мѣлтѣ политикѣ. Фаѣма фе-
 рѣчирѣ Вѣлгарилорѣ дѣн Басарабѣа сбѣра несте Дѣ-
 нѣре, шѣ апоѣ... зѣде маѣ ажѣнгеа!

Нѣ шѣтѣ че мѣсѣри се vorѣ адонѣа къ oka-
 сѣнеа георганѣзѣрѣ поастре неѣтрѣ соарѣа колони-
 шѣилорѣ; дар ка сѣ гѣмѣѣ лѣкрѣлѣ аша, е къ не-
 нѣтинѣуѣ. Sokotinѣа меа есте ка еѣ сѣ гѣмѣѣ, дѣ-
 нѣ тотѣ дѣрентѣлѣ, пропrietарѣ не локѣрѣле че ле о-
 кѣнѣ, шѣ, фѣрѣ де нечѣ зѣнѣ алѣ привилегиѣ, сѣ фѣрѣ
 сѣнѣшѣ легилорѣ всѣ пѣмѣнтѣлѣ Гѣвернѣлѣ ромѣнескѣ
 нѣ поате сѣ сѣсѣинѣ ниште привилегиѣри че аѣ де
 skonѣ десvoltarea зѣнѣ стѣрне (race) кare поате
 kontra баланѣа элементѣлѣ nostrѣ наѣионалѣ. Кѣ
 алѣ кѣвѣнте, ачестѣ стрѣинѣ требѣе сѣ се kontonea-
 скѣ иѣ элементѣлѣ ромѣнескѣ, де бѣнѣ орѣ че
 соарѣа и-а легатѣ де пѣмѣнтѣлѣ nostrѣ.

Moralitatea seksuală este esemnlară. Kъsb-toriile se pъnă la kale prin pъringi, și adeseori jъni kari trebzi sъ formeze familia se vъdă pentră întăia dată la ora kъnъniei. Femea saă fată fъră onoare, este xъă lъkră fъră essemnă. Amorxurile klandestine sъntă nekъnoskate. Seksălă frămosă este de o rășinare (pъdoare) estravagantă: în adъnrile de veselie saă de sъrbare, tinerii năma kъndă se prindă în xoră, daă mъna kă fetele, îndată țe danălă înțetează, seksurile se despartă și konvorbirea se ține năma din oki și de departe. O femea saă fată kъndă vede în kale bъrbașii ne kare nă-i kъnoaște, atănce saă se abate în țealaltă parte a drămălă, saă își konere fața daka se simte tъnălă și frămoasă; iar daka este înt' o vîrstă respektabilă, sță ne lokă xitъndăse în pъmîntă pъnă țe trekъtorălă aă trekătă de ea. Ațeasta însă se vede kă este o deprindere țe s'a înrădăcinată în datinele Bălgariloră inkă de kъndă trăiaă în kontaktă kă Tărciă; vine apoi și de la lipsa de sochiabilitate.

Portălă țe aă Bălgariă, nă mtiă dakă se poate nămi națională. Ați se vede kojokălă saă săkmanălă romăneskă; ați șanka răseaskă de postavă și kă kozorokă denainte, ați kășma și pълăria romăneaskă; ați potări sъrbăști, ați imenii tărcăști, ați opinka rămăneaskă. Abalele țe le poartă ne deasъnra, ați aă forma sarișiloră mațe-

donene, aci formele kanrigioase ale mantaleloră de ne la noi.

Nămăi Bslgarcele se poate zice kă aă năstrată portărlă loră originară. Rokiile loră se fakă de materii de lînz, măi groase saă măi sșugiri, mană-faktărlă de a loră: fără de mănici, kă neșugă res-kroiăi ka kăndă ar fi totă d'azna gata a anleka komilărlă la sină, mi kă noalele nă prea lăngă mi fără inkreăitări. De făstă niăi vorbă e: le s'ar părea foarte ăidată kăndă ar vedea krinolinele mi malakofărlă dameloră noastre: s'ar mira de noalele ăele șmflate kare nășă ne bărbăăi în îndoeală desne essistina niăioreloră mi a năneloră. Kămema loră este inkreiată nănză la gită, kă neșugă de bărlăngărlă mi kă mănicele lăngă, de o lăngime mășărată, însă ne inkietă în partea de josă în kătlă okiărlă satanikă noate făra kîte o năvire de braărlă frămosă, karele nă are altă garnitărlă de kătlă vre o bărlădea groasă de arginărlă. La kană se leagă kăndă kă fesă, kăndă kă tălnană saă testemelă; iar kăndă eșă din kasă, află komodă mi utergărlărlă romăneloră noastre.

Nă mă dăklă kă deskrierea măi departe, nentă ka să nă ajăngă la nănăi saă la ăiobote, mi măi alesă nentă kă mi se pare măi nemerită să vă vără într'o kasă de ale ațestoră lăksitoră, ka să vedăăi kămă este în lăntă. Aăe lăksărlă se mărlăginește nămăi în ăele de neapărată trebăină

și în cărțile. Lăntrele kaselor la Români se caracterizează prin klădirea kovoarelor (kare se zikș și skoarge și lăchere) și a perinilor, și prin kălmele pre kare staș grămădite xainele; ačeasta pare a-șii arăta pe Romanșlă kăcheritorș gata a ștri la bătăie în kontra pșvblirilorș din afară saș a-șii rădika familia și a se retrage la lokșri askșnse. Lăntre kaselorș la Bșlgari însă nș este așia. Pe trentele șșperiore ale sobei (kare mai în totș lokșlă formează șnș pșrete despșrgitorș între doș kame-re), saș pe polișe pșse aproape de nodelele 4e kompșnș plafșndșlă, șșntș înșirate blidele de aramă, de plșmbș saș de farsșrie. Prin kolșșrile o-đșei și pe lșngă ferestre, șșntș aninate în kșe de lemne, ștergare, serviete saș 4evrele mai młltș saș mai pșșinș fine. Pe patșri fșră de mindire saș saltele, și neste niș4e perini de paie pșse pe lșngă pșreșii, șșntș așternște, șnșlă neste altșlă, kovoarș saș lăvichere, în kștș formează șnș așternșlă nș prea vșrtosș dar nișii prea moale. Prin șșemine așternștșră a lăkrșrilorș de kasă, Bșlgarka își rekomindă xșrnișia sa saș avșșia bșrbatșlă seș, iar observatorșlă rigșrosș rekșnoamte kă Bșlgarișlă s'aș așezatș aice kș statornișii și kș konvingere despre sigșritatea essistșnșei și a averei sale.

XXVI.

Esplicări si cugetări.

Au fi fostă bəkkrosə s' fakə o deskriere mai fidelə Ńi mai ambrantə despre awezəminte, datinele Ńi denrinderile koloniutilorə Bəlgari, kari saə fəktə komnatrioii nostri; dar imprejəzrile nə m'aə ertat a netreče mai miltə ne akolo Ńi a stədia mai de aproape ponorələ ačesta. Pe ləngə ačeste, fakə sokotealə kə məlji din cititori vorə kalifika asemine deskriere ka de prisosə, dakə nə ka trivialə. Kəndə voiə kəltori o datə prin ęeri civilisate (ləkrə ęe inkə n'amə pəstətə fače) və prometə, domnilorə, a vorbi despre progreslə ęivilisačionei Ńi al artelorə de kare avemə nevoie; mə voiə strədxi a arəta ęe linsehte la noi Ńi ęe trebxe sə nə linseaskə, ęe poate sə fie Ńi ęe nə

perpetue posteritatea, dakã soartea mi sekolii ilã vorã îngãdã. Kãmã darã sã se fakã ka mi Romãnãlã sã aibã asemenea legãminte pe pãmîntãlã patriei sale. mi asemenea perspectivã în viitorãlã posteritãrãei sale? kãmã sã se fakã ka ponorãlã nostrã sã nã mãi emigreze kãtãndã în ãerã streine soartã mãi bãnã mi lãsãndã în zãmã-ã zãã pãmîntã che reklamã amorã de patrie mi de naãionalitate? Legea agrariã, aãea lege kare, încemîndã de la Elenã mi Romaniã, a jskatã aãa de mare rolã în istoria popoarãlorã. oare-kãmã se va rezolva în patria romãnãlã? Fi-vorã atãã de pãtrãnãtorã kom-patrioãii meã în kãã sã înculeagã tendinãele se-kolãlã, nentrã ka sã preîntãmne reskoalele mi sã întãreaskã patria? O, snerã; fiindã kã adevãrãlã mi drentatea trebãe sã fakã încãnjãrãlã lãmeã, mi o datã kã çivilisaãiãnea trebãe sã viã mi pro-gressãlã în amezãmintele xmanitãrãei!

Trãeamã pe kãmniile kãltivate ale koloniãti-lorã. Kredeamã kã mã aflã într'o ãearã noã. Niã o palmã de lokã lãsatã fãrã de kãltãrã: o-goarele de porãmbã (popãmoã) de o parte, aãele de pããine albã de altã parte; toate tãete kã o si-metriã admirabilã. — niã zããlã mãi mare de kãã altãlã. Dar kãmã de se ãine asemenea regularitate mi bãnã rîndãialã? kãmã de nã kourende zãã lã-kãitoriã lokã mãi mãltã, mi altãlã sã rãmãã mãi kã pã-ãiã? Nã: kãã lokãrile se ãmãartã nrin inginerã în por-

цизни egale дэпэ нэмэргэлэ фамилиlorэ. Ачеастэ о-
перачизне се фаче întotэ анэлэ fiindэ кэ ши lokэри-
le се skimbэ дэпэ treбэинуэ: akolo знде într'o
варэ се фаче пине albэ, la анэлэ viitorэ се lasэ
pentрэ пэшэне, ши *vice-versa*. Finaэele се им-
пэргэскэ кэ assemine гэндэиалэ, нэмаі lokэриle de
пэшэне се întreбэинуеазэ în komэниэ.

XXVII.

Calea si sosirea la Ismailu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 Întâmplat-vi-s'a vre o dată, skamniloră cititori, sã kãltorici în Iarna Iai Iani, pe o mare kãldãrã, în trãsãrã jãmãtate-deskisiã, avãndã nãmaï kapãlã zmbritã iar pe niãioare mi pe brage kãzãndã-vã razele soarelã kã toatã grãtatea lorã, fãrã a fi mãngãreã de cea mai mikã sãflare de de vãntã, mergãndã pe zãdã drãmã drentã mi monotonã, fãrã a vedea niã dealãrã, niã vã, niã pãrae, niã pãdãrã, çi avãndã la o sãtã de pamã înaintea okilorã o fosforesçinã neprekãrmatã kare seamãlã kãndã a Lakã kãndã a Mare kãndã a Oceanã, dar kare în realitate nã este de kãtã zã fenomenã alã razelorã soarelã? Ei bine! vã adãreã oare aminte, în aia kazã kãmã se îngreã

pleonele mi mintea kълtorъsi, kъmъ vine mai întъiъ згъtъlъ, apoi kълskatъlъ mi mai pe згmъ somnъlъ? Kълskajъ darъ ka mine, mi adormijъ dakъ voijъ, ka kompanionъlъ meъ. Eъ însъ nъ vъ notъ imita: mъ trъdeskъ kъ зritъlъ, mъ lantъ kъ somnъlъ ka kъ зnъ зriешъ, mi sperъ kъ-lъ voiъ invinge. Amъ sъ mъ totъ zitъ snre Sъdъ, pъnъ че voiъ avea onoare a vedea, eъ челъ întiъ. Ismailъ.

În adevъrъ, dъnъ че trece чineva stajisnea de postъ че este între Belgrdъ mi Ismailъ, dealъrile chele neîntreзnte, pe kare le totъ sъe mi le koboarъ чineva de la Kaxъlъ nъnъ aiche, încenъ a se perde kъ totъlъ în mesъlъ челъ urelungitъ alъ. Dъnъrei; dar flъvislъ acesta nъ se vede, mi okislъ nъ se distrage de kълъ în privirea vîrfъrilorъ variate ale Balkanilorъ депъrtajъ.

Dar eatъ, eatъ se vede în horizonte nische stele negre nemîшkъtoare, kare, dъnъ jokъlъ razelor soarelъi, nъ se kъnoahte dakъ se çinъ de пъmъntъ saъ de чергi. Kъ toate аcеste departe, mълtъ departe, vîrfъrile Balkanilorъ se vъdъ pe de-sъnra lorъ, mi аcеasta rъdikъ îndoiala: stelele че se vъdъ, се çinъ de пъmîntъ: akolo trebъe sъ fiъ чеva.

— Что takoe? întrebaiъ ne sзrъgislъ че nъ шtiea romъnehte.

— Eto Smil!

Lъkzitogii de pe aiche, atъlъ Romъni kълъ mi

Bulgari, Ismailisii și zikș Smil saș Simila. Atunci îngelesii kь aचेle stele че se vedeaș nș eraș de kьtș mori de vntș, kare sta în ne mimkare, fiindș kь vntșisł niči abgrea. De че ne anroniarгmș, ne inkredingarгmș despre ачеasta. În kьrндș mai zьrigгmș arborii grđdinilorș mi ai moșelelorș, apoi kiarș kasele de sьbrbii saș maxalale. Sьragisł nostrș, karele пнъ atьnче dormita mi elș, ka kьndș astь datь імпертшша перьbdarea noastrș, inченș a мьсга mi a-ми flьtгга biчisł mai reuede, mi ast-felș inченггmș a intra în orașisł чelș mьltș doritș kьtre kare mergeamș de atьte zile.

Чelș intьisł obiekтș че ne lovi vederile, fs șnș edificisł mare de neatrș че este kiar în marginea nordikș a orașisł. Dьпъ flьtгга че avea, indatь ingeleserгmș kь ачesta era șnș kastelș destinatș a fi inkisoare, saș prekьmș se zичe ne akolo *ostrov*. Elș este mai gata; nșmai akopere-mintșisł n'aș anskatș a i-lș пне. Mьrimea lș este imnșitoare. Este inkșnjratș de șnș mьrș destisł de naltș mi foarte anroniatș de бtea sa. Ferestrele kьnșite kь grile de ferș mi fьkьte ast-felș inkьtș din пьxнтрș sь nș повть vedea чerșisł saș soarele. În assemine inkisoare arestatșisł tre-bьe sь moarș saș sь neбъneaskь. Sпerгmș kь гьvernșisł че vomș avea dьпъ reorganizare, и va skimba destinata, saș ilș va svьrli în aerș, ka sь

nǝ esseste ne nǝmíntǝlǝ Romǝniei ǝnǝ aseminea
monǝmentǝ de barbarie. Elǝ ne ínsǝflǝ atíta skír-
bǝ, ín kǝtǝ, de ší ne era kalea kíarǝ ne alǝtǝrǝ
kǝ elǝ, nǝ ne onpírmǝ sǝ lǝ visitǝmǝ.

XXVIII

Ismailulü orasiü.

Ismailslë se împarte în două: Ismailslë orashë și Ismailslë cetate. Së vorbeskë despre celë întâi, în kare intrăm.

Reglaritatea orashëi në este mai puțin admirabilă de cât aceea a celorlalte orașe și orașele despre kare vorbim. Străzile drepte, largi și spațioase, însă nepavate. Aceasta arată: să kă orășani iăbeskă a kălka pe noale kăndă se face tîp, să kă guvernslë precedentă îi sâpnea astfel la penitincă.

Kasele în genere sîntă kă ună kăndă, să kăm se zice pe franțozie *au rez-de-chaussée*; dar kă o simetrie de porșnceal. Prea puțină kase sîntă kă două kăndă. Mălte dăpă aparincă lasă a gr-

çi niște proprietari avuți; dar, ka kândă s'ar teme totă deasna de xodî, porțile mi gelosiile fe-restriloră staă de-anșurea înkise. Adevărata kas-să, dăpă kămă ni se sursă, este, fiindă kă Tărcii trekă de dinkolo fără niçi o întrebare, de se prezum-bă kiar în armadî pe ălipe, și apoi fakă mi ek-ceseri neertatate, nefindă poliția destăiă de asură kătre dinmii.

Ălița pe kare intrărmă, de o dată dete lokă vederei noastre asșna șni minșnată bșlevardă, karele, dăpă înkredingarea erădităi meă kamaradă, poate rivalisa kă bșlevardările de la Paris. Dar prin kărbăile destinate pentru prezumblare, čineva trebă se dispuă kă dădăiă mi kă bșbenele kare kreskă în toată voea mi nespărate de nimeni. Ačeasta, dăpă kămă ne s'a sursă, vine din kasă kă lăksitorii pačifici ai Ismailăi nă prea isbeskă petrecherile romantice din lămea mare. Trekândă de bșleverdă, deterămă de o niăpă spațioasă ce servește de oboră, pentru vnzarea komestibileloră mi pentru zilele de turgă. Sursă Sădăiă nișei este o biserikă katedrală destăiă de artoasă, dar nă de vre șni stilă esttraordinariă; în lăntre nă amă fostă fiindă kă eramă pe la amiază zi, însă ne s'a sursă kă e prea avăi mi kă are șni xoră de msikă vokală însemnată.

Împrejăru-lă nîcei sîntă dăgene* de mîrîrî felisrite, dar nă de prea mare lăksă; kăčî săb găvernă-lă răsescă vama fiindă prea grea pentru obiectele din țeri streine, nă se prea adăcea mîrîrî de cele sîpra-fine din Europa, și prin țmare nîcî găstă-lă lăksă-lă nă era dă-să nînz la nebniē ka la noi.

Dar nănz a nă emi din năgă, să vorbescă și despre birjele ce staționează aice. Aceste sîntă și felă de dromkălije ce seamănz a fi făkăte mai măltă pentru konii mičî, în kăță mai kă mămkă pămăntă. Șederea în ele nă e prea komodă pentru omă-lă kare este čeva lăngă în ničioare și pentru čela ce nă este deurinsă să fă skătrată; ploaea în ele reklamă mantale și soarele kortelări. Ele sîntă trase de și kă-lă înxămată răsente, și ele mai ađ kăte și-lă la păștie. Kăi čele tragă sîntă mičî, isgî și frămowî; čei de ta păștie mergă kă kănsă-lă plekă-lă mai nînz la pămăntă, în kăță făkă kontrastă kă čelalaltă ce merge kă kănsă-lă rădikă-lă însă-să. Mănăčii să-lă vizitiū sîntă imbrăkăčî kă dă-lame lăngă răsenti, păkă-mă se vede pe la și din boerū răsomanī ce ađ ekinăčirū *à la russe*.

Lokă-lă ne kare să Ismailă-lă este rădikă-lă; dar de la čentă imčene a se păvăli și se întin-

* Moldovenii zikă dăgene, Măntenii păvălii. Čelă întă-lă kă-văntă seamănz a fi mai bine zisă, kăčî vine de la dogana italiană. Nă mtiă pentru ce redaktoră-lă Konservatoră-lă voește a ne imăzne bătika françozeaskă.

tinde pe koastă, pînă la malul Dnepru. Aice este un minnată amezmînt de karantină kă atenanțele sale, kare akăma sînt pusti. Alături kă karantina este un mikă post militar unde stă șalșna noastră kanonieră, — o mikă barkă kă un tîș, kă o karabină de țele bızate. Soldații ne aștentîndăse la visita noastră, se desfăta kăntîndă și nebîndăse în mika kasarmă țe aș akolo; kăndă ne arătară, unșă înxă o pșkă ka să ne arate kă elă e de sentinelă pentră naza țunșă! Noi riseră, dăriseră și ei țoi.

Țeva mai însșă este portul korăbiilor kare înkară pînă kăte odată, dar așeastă mișkare se face foarte slabă. Aice în apropiere este un mikă monument rădikă în memoria zilei kăndă Împăratul Nikolae a komădată însșă țeă întă flotă în resbelă de la 1828 așura Țărilor.

Mergîndă mai nainte este deskălekțoarea vaporă țe șmbă regălată de doș ori pe șpțimînt, între Galați Brăila și Ismail. Se întimă ka, kă în kărsă țe loră trei ore kă șeză în Ismail, să vedemă sosirea vaporă. O mășime de oameni, de toate vărștele, bărbați și femeș, se koară la portă kă okășnea așeasta, mai mășă pentră kăriositate de kășă pentră treabă. Privirea șmășă și a roateleră vaporă, mișkarea lă, întorșăra lă, manevrele marinarilor, sîntă pentră

fraciî Ismaileni unŭ spectacolŭ de plŭcere. Apoi vederea persoanelor ce soseskŭ, koborŭrea lorŭ din vapor, deskŭrkarea lŭkrŭrilorŭ felŭcite ce se adŭkŭ, ŭntŭlnirea persoanelorŭ pe care nici le a-
uteaptŭ cineva, toate aceste fakŭ pentru fracii Is-
maileni o orŭ de petrecere plŭkŭtŭ ŭi voioasŭ.

XXIX.

Urmare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

K8 toat8 m8l8gimea k8l8torilor8 8e v8z8g8m88 sosind8 k8 vapor8l88 mi a8eeea a oamenilor8 8e emisere8 la port8, oras8l88 Ismail8l8l8i este departe de a fi ins8flegit8 ka Galacii, Br8ila mi alte oras8e de pe D8n8re. Nimini n8 ar zice k8 aice este 8n8 port8 de comer8 mi k8 s8nt8 patr8-zeci mi l8k8itori, prek8m88 fig8reaz8 in statistice. Este de adev8r8 k8 Ismail8l88 se afl8 in8k8 in starea 8n8i niano diskordat8. N8 se mai poate zice k8 aice este Ismail8l88 acela at8t8 de inflorit8 s8b dominarea Tr8cilor8. Ismail8l88 t8r8esk8 ni8i se mai mie k8m8 era. Ak8m8 se vede 8n8 Ismail8 r8sesk8: k8 al8i l8k8itori, k8 alt8 ar8itekt8r8, k8 alt8 via8t8, k8 alt8 menire. Aice R88ii av8r8

koncentratъ toatъ păterea lorŝ de pe Dŝnŝre. Komercialŝ, ce e drentalŝ, niĉi sŝb ei nŝ avea aŝa mare jokŝ, fiindŝ kŝ avantajirile ce le-ar fi pŝtatŝ avea, ka portŝ al Basarabiei, eraŝ mŝrginite ŝi immedikate în folosŝlŝ porto-frankŝlŝi de la Odesa. Dar lŝkŝitorii ce formeazŝ oraŝlŝlŝ trŝiaŝ din daraverile saŝ komercialŝ ce avea kŝ nŝmeroasa ĉinovniĉime (birokraĉime) rŝseaskŝ ce era aĉe. În adenvŝrŝ, o mie patŝ sŝte de familii, fonĉionari ĉivilii ŝi militari, s'aŝ rŝdikatŝ din Ismailŝ kŝndŝ l'aŝ pŝrŝsitŝ Mŝskalii. Ŭŝorŝ darŝ este de înĉelesŝ kŝ lokŝitorii ce aŝ rŝmasŝ, vŝzŝndŝ-se akŝma redŝŝi a avea a faĉe nŝmai kŝ vre o treĉ zecŝ familii de fŝnkĉionari romŝni ce aŝ venitŝ în lokŝlŝ ĉelorŝ rŝseŝti, aŝ remaŝ de odatŝ loviiĉi în toate interesele lorŝ. Aĉeŝtia se aflŝ înkŝ ĉimiiĉi, ameĉiiĉi de preaĉerea soartei lorŝ: katŝ sŝ kŝgete a-ŝi kroĉi o altŝ kariereŝ, ŝnŝ altŝ sistemŝ de viaĉŝ ŝi sŝbsistinĉŝ.

Dar daka Ismailŝlŝ aŝ fostŝ înfloritoriiĉ pre kŝndŝ Tŝrĉiiĉi eraŝ domni pe rĉpa stĉngŝ a Dŝnŝrei, ka ŝnŝlŝ ce era pŝnktŝlŝ prinĉipalŝ alŝ păterei Tŝtarilorŝ ce okŝpaŝ Vŝgeakŝlŝ ŝi marginele mŝreĉi; daka elŝ, dŝnŝ kŝdereea sa în mŝna Rŝŝilorŝ, avŝ earŝŝi oare kare viaĉŝ prin aŝezŝmintele ĉele tari militare ce eraŝ aĉe, kare este oare de akŝma înainte persnektiva viitorŝlŝi seŝ? Va nŝtea elŝ oare fi totŝ pŝntŝ de tŝrie militarŝ? Înĉŝdŝiiĉi

vomă fi oare a rekonstrui cetatea și a ne face aici amezăminte ca acele ce aveaă Rămii? Eată o întrebare kare trebși să fî rezolvată de Tratatălă de Paris și kare Divanșrile noastre ad-hoc, daka voră avea bîrbîșie, trebșe să fakă a se pșne pe tanetă la viitoarele konferinșe; mai alesă fiindă kă aci nș poate fi vorbă esklsivă nșmai pentră Ismailă, și pentră toate marginele României, ka pentră nș principă de astonomie și de apărare în kontra agresioniloră din afară.

Daka Ismailălă va fi redșă la soartea de simnă portă komerțială, atșnce elă nș are niči nș viitoră de înflorire; nș nșmai elă, și toate cele alte portări de pe Dșnșre pînă în Mare. Între adevră, ce jokă de komerșă poate să fî în portările aște, kândă partea Basarabiei, ce ne s'a dată dșnș tratatălă de Parisă, este atăta de îngștă așce și atăta de pușă pouslată? Prin portările aște nș se potă esnorta de kăță prodșktele jșdeșălă Ismailă, karele nș are mai mșltă de kăță și nș zeci șeșe-zeci sate; fiindă kă acele din jșdeșălă Kaxălă și se ko-boară mai de adrentălă la Reni, iar acele din Basarabia Rșseaskă nș voră fi îngăđsite a se tra-ge șure esnortare de kăță kătre gșra Nistrălă, la Akermană și alte portări rșșeșli.

Dar destălă kș privirile politice și ekonomice.
— Birjariă! la cetate!

XXX.

Cetatea Ismailului; istoria sa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O distanță ca de 1000 stăjini, lokă des-
kisă, desparte orașul de cetatea Ismailă.

Apăsîndă kalea spre cetate, înkinșirea mă
transportă prin secolii kari aș trekătă peste dînsa.
Kăte sămînșii de ponoargă, kăte rîndșri de lăkkî-
tori aș trekătă și s'aș preskimbată pe aice! Kăte
drame sîngeroase aș vîzătă lokșrite ačeste!

Dșpă toată probabilitatea, Romșniă aș fostă
čeî din tșî fîndștori ai ačestei țetșii. Să fîă oare
adevărătă kă din origine, ea s'a nșmită Zmeilă,
saș cetatea Zmeiloră? Să aibă oare nșmele ače-
sta de la Tșrçî, saș de la Tștarî, kari aș stăni-
ni'to atșta sște ani? Istoria nș ne-a lșsată date
destălă de essakte despre ačesta. Pe la 1400

se afla în pace cu Turcii, priimează de la Tătari și felș de tribuș, ka reknoștinuș cu ei akolo eraș nșmaș arendatori. Iar kșndș cea maș mikș neinșelegere era între Turci și Moldoveni, drentșlș acesta era kontestatș, și Moldova se fșcea tea-trșlș terorișorș țeloriș maș infirikowate.

Avaniile țele kșrde ale Tștarilorș și sșfe-rinșele țerilorș noastre aș remașș și pînș astșzi proverbiale în poporș. Aceste, fșkșrș ne Domniș Kantemirș și Brșnkoveanș a se alia ku Petrș țelș mare și a se șrma evenemintele ațele kșnoskște de istoriș și atșta de fatale pentru țerile noastre.

Dșpș venirea Domnilorș Fanariouș, Tștarș, fșkșndșse suprijinatoriș lorș în kontra reskșlșrilorș din lșntrș, își kreaserș țele maș mari drentșri, și țerile noastre le sokoteaș ka feșdșri (fiefs) ale lorș. Prekșmș țeara era desorganizatș și fșrș nștere armatș, șrdiile țățreștiș se prezmblaș ne aice ka la vînștoare: nimikș sakrș nș era inaiștea lorș; jșfșirea și omorșlș eraș kriminele țele maș komșne; prindeaș femeș și koniș, își indes-tlaș ku nepedensire tikșloasele lorș noște, și a-poi le țiraș dșpș ei în Bșgeakș, de șnde nș le liberaș de kîțș prin reskșmpșrare. Eatș konsekș-inga perderei țetșșilorș de ne marginele țerei!

Dar la anșlș 1789, pre kîndș la anșșlș Eș-roniș prin revolșșișnea franșeș se șgșdșiaș te-meliile lșmeș veki, la rșșbritșlș ei genișlș lși Pe-

tre celă mare lăkra la sfârșimarea imperiului Otomană, spre a pune mâna pe scârneli Bisanțului Katerina II făcea un război de exterminare Turcilor. După ce prin războaie și diplomărie, încorporase Crimeea către imperiul său, începuse să cetească de pe marginele Moldovei a cădea și după alta. Cel mai înfricoșat război făcuse acela de la Ismail. Căci aici era keia portului turcesc, de pe Dunăre. Cetatea era apărată de un preșez (garnison) de cincă-zeci de mii de Turci cu o numeroasă artilerie și cu o tare kavalerie. După ordinele lui Potemkin, Svarovș faimosul general al Rșilor, făcuse să pierdă să nenorociri, și făcuse să asediă mai prelungit, de asaltă că cea mai mare împietositate. Soarta armelor favorisă pe Mșkali și toată oștirea Turcească făcuse să sabie. Un singur turk, ca prin minune, scapă în noaptea și trece Dunărea dinkolo. Trei zile orășul făcuse să înprada soldășimeii mșkălești, iar mșrii cetății făcuse să rănească fața pământului. Peste puțină făcuse să pache între Rșii și Turci, toate lokșrile luate de la aștia se deteră înapoi; iar țerile noastre făcuse să silite să rekonstruiască cetățile sfârșite. Pache însă nu pușcă mult: un război se începe între Rșii și Turci karele se karmă la 1812, când ne se lăcă totă Basarabia; atunc și

четъдце de pe Дънбге текътъ în стъпнігеа Рѡ-
шилорѡ.

Еатъ прескъртѡ історіа ші періпеціе Ісмайлѡ-
лѡ. Дар сѡ ведемѡ че есте елѡ астѡзі.

XXXI.

Starea actuală a Cetății.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tratatul de Paris, hotărând ca Rșii să se depărteze de la Dne, mi o parte din Bassarabia Meridională să se dea îndrpt Moldovei, Rșii aș aflată kă kale să dărme cetile afltoare aice. Akolo unde se află mri țari de peatră mi de krmid, astzi se vede un val mare, koprită kă bșene sbbate. Akolo unde se află bastioanele, se vđđ niște rtkni (grri prpstioase) disforme mi movili maĩ rđikate. Materialul se zice kă s'ar fi vđđđđ kiar de ktr Rșii, fgr a se cereta de ktre cineva dak era kă drentul a face aceasta. Sute de lkrtori desmorminteaz mereș mi astzi (30 lni) peatră mi krmid kare se transporteaz kă nvile la Ga-

lași, Brăila și alte-lokuri unde se vinde kă ză
preș folositoră. A treia parte din materială ink
nă se rădikase, și kompărțitorilă karele nă dă-
dăse mai mătă de 400 mi răble, se zice kă ar
fi prinsă peste doz milioane răble.

În drentă bastioanelor, și despre mală
Dăntrei, eraș nămerose kasemate saș kăzărmi
săbămintene, kă grosă koneremăntă de pămîntă.
Acheste kasemate se află ink în băt stare, afară
de și și ferestre, kare s'aș rănită de kătre răș-
voitori, din kassa linsei de pază din partea asto-
rităilor.

Dar să nă krează čineva kă četatea ačeastă
se mărșinea nămai în mări și în țările ačeste.
Ea reprezintă ză al doile oraș. Săntă aice z-
lice reglate și lokșite de partikulari. Dar čelă
mai însemnată nămără de edificuri, săntă ačele pă-
blice: kăzărmi, skoli, spitaluri, magasini, graj-
duri, săntă o mărșime; le-amă fi năstă nămăra da-
kă amă fi avășă timpă, dar ne s'aș sușă kă edi-
ficurile păblice, din četate nămai, se săe peste
činči-zeci; ačeste potă servi pentră 150 mi os-
tăși. Pe lângă ačeste, apoi mai săntă și kăte-
va kase de distinkție pentră lokșinga Admira-
lăși și a altoră fărkuționari săperiori.

Dar e dărerosă a vedea starea aktăală a a-
čestoră edificuri. Lăsată fără de nič o pază saș
îngrijire oare kare, ačeste edificuri, ne kare Răși

le Izsaserъ în cea mai bxnъ stare (dъnъ kъm ne afirma toatъ lъmea pe kъre o întrebamъ, mi dъnъ kъm se mi krede,) akъma sъntъ în stare de rъine mi înfъuimeazъ челъ mai tristъ spektakolъ.

Prin saloanele xnde altъ datъ strъlъvîa lъk-selъ militariș al Rъsiei, prin kasele kъ pereuîi înkъ xъgrъvîuî saș tanisauî, — kъ plafontъrile axrite mi kъ podelele înkъ lъstrъite, — astъzi se prexmbлъ în bxnъ voie bestiile tъrgъlxi, rъmъtorii mi passerile domestice! Poruile mi portuiele, xșele mi ferestrele, lipseskъ kъ totxlъ; se vъdъ xъmele toporъlxi ce le-aș desmînsъ de la lokxlъ lorъ. Sekъrea vandalismxlxi n'a kръpatъ niçi grъdinъcele ce sъntъ pe lъngъ xnele din kase: îngrъditъrile sъntъ spar-te, iar arborii frъktiferi mi eksotici tъeуi fъrъ kръцare!

Despre Dъnъre se aflъ o mikъ beserikъ în formъ rъtъndъ. Aice era geamia tъrcheaskъ, singxrlъ edifiуđ ce rъmъsese de la Tъrçi. Rъșii, spre komemorare, aș prefъkxl'o în beserikъ kreștinъ. Klopotniya este în anroniere, mi nъmъrъ doъ-sprezече klonote de diverse mъrimî, din kare xnele foarte mari, fъkxte din tъnъrile lsate de la Tъrçi. Peristilxlъ besericei aчешtia stъ pe patrъ stъlni de marmъrъ foarte frъmoasъ. kari mi aчешtia stađ pe piedestalъri de bronzъ. Ne пъrъ rъđ kъ nъ пъ-tъrъmъ intra în lъntrъ, kъчи nъ era чine sъ ne deskidъ; dar mi aice avъrъmъ a vedea tikъloxia

